

EGYETEMI KÖNYVTÁR

OLVASÓTERME

SZEGEDEN

D.

86.

55388

\$119

ÉRTEKEZÉSEK

MÉSZETTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

A III. OSZTÁLY RENDELETÉBŐL

SZERKESZTI

SZABÓ JÓZSEF

OSZTÁLYTITKÁR.

XVI. KÖTET. 7. SZÁM. 1886.

BUDAPEST SZÉKES FŐVÁROS

KÖNYVTÁRA.

Beszerzési napló

évszám: 1895

folyószám: 1730

folyószám:

ÚJ ADATOK

ERDÉLY DENEVÉR-FAUNÁJÁNAK ISMERETÉHEZ.

Dr DADAY JENŐ

KOLOZSVÁRI EGYETEMI MAGÁNTANÁRTÓL.

1 RAJZLAPPAL.

(Felolvasta a M. T. Akadémia III. osztályának ülésén 1886 október 11-én.)

Ára 30 kr.

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

1887.

ÉRTEKEZÉSEK

A TERMÉSZETTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

Első kötet. 1867—1870. — Második kötet. 1870—1871. — Harmadik kötet. 1872. — Negyedik kötet. 1873. — Ötödik kötet. 1874. — Hatodik kötet. 1875. — Hetedik kötet. 1876. — Nyolczadik kötet. 1877. — Kilenczedik kötet. 1878—1879. — Tizedik kötet. 1880.

Tizenegyedik kötet. 1881.

I. Az associált szemmozgások idegmechanismusáról. 2 fametszettel. (Második közlemény. II. rész. Az idegrendszer egyes részeinek befolyásáról az önkénytelen associált szemmozgásokra.) Dr. *Högyes Endrétől*. — II. A Frusca-gora aquitaniai flórája. 4 táblával. Dr. *Staub Móricstól*. — III. A pinguicula és utricularia sejtmagjaiban előforduló krystalloidokról. (Egy táblával.) *Klein Gyulától*. — IV. Vegyeréltani vizsgálatok. (II. értekezés.) Dr. *Than Károlytól*. Egy tábla körrajzzal. — V. Ujabb tanulmányok a kámforesoport köréből. *Balló Mátyástól*. — VI. A homorodi vasas savanyuvíz-források chemiai elemzése. Dr. *Solymosi Lajostól*. — VII. A solymosi hideg savanyu ásványvíz chemiai elemzése. Dr. *Hankó Vilmostól*. — VIII. Önműködő higanylégszivattyu. *Schuller Alajostól*. Egy rajzzal. — IX. Adatok a Mecsekhegység és dombvidéke jurakorbeli lerakódásainak ismeretéhez. (II. Palaeontologiai rész.) *Böckh Jánostól*. 10 tábla rajzzal. — X. A carludovica és a canna gummijáratairól. *Szabó Ferencztől*. Egy táblával. — XI. Budapest főváros ivóvizei egészségi szempontból s néhány ásványvíz elemzése. *Balló Mátyástól*. — XII. Emlékbeszéd William Stephen Atkinson külső tag felett. Dr. *Duka Tivadartól*. — XIII. Adatok a harántesiku izmok szerkezete- és idegvégződéséhez. (Székfoglaló értekezés.) — *Thanhoffer Lajostól*. Egy 4-es rétű tábla rajzzal. — XIV. A mohai (fehértanyai) Ágnes-forrás vegyelemzése. Dr. *Lengyel Bélától*. — XV. Egy újabb szerkesztett, vizszivattyuval combinált higany-légszivattyuról. Dr. *Lengyel Bélától*. Egy tábla rajzzal. — XVI. Az elzöldült szarkaláb mint morphologiai utmutató. *Borbás Vincztől*. Egy tábla rajzzal. — XVII. A viznek képződési melegéről. *Schuller Alajostól*. — XVIII. Békésvármegye flórája. Dr. *Borbás Vincztől*. — XIX. Rendhagyó köggombák. *Hazslinszky Frigyesztől*. Rajzokkal. — XX. Dolgozatok a k. m. tud. egyetem élettani intézetéből. Közli *Jendrassik Jenő*. (I. Adatok a szűrődés tanához. Regéczy Nagy Imre tr. tanársegédétől. II. A gyomor hámsejtjeiről. Ballagi János tr. élettani gyakornoktól. III. A zsírfel szívódáshoz a gyomorban. Mátrai Gábor orvostanhallgatótól. IV. A zsírok átszivárgásáról, nevezetesen az epe befolyása alatt. Hutyra Ferencz orvostanhallgatótól. (Rajzokkal.) — XXI. Emlékbeszéd Kenessey Albert felett. *Galgóczy Károlytól*. — XXII. A tudományok haladásának befolyása a selmeczvidéki bányamívelésre. *Péchy Antaltól*. — XXIII. Vegyeréltani vizsgálatok. A calorimetrikus mérések adatainak összehasonlításáról. *Than Károlytól*. — XXVI. Közlemények a m. kir. egyetem vegytani laboratoriumából. Bemutatta *Than Károly*. (I. A borkősav száraz lepárlási terményeiről. Lieber

SZEK
DIPLOMA

ÉRTEKEZÉSEK

A TERMÉSZETTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

KIADJA A MAGYAR TUD. AKADÉMIA.

A III. OSZTÁLY RENDELETÉBŐL

SZERKESZTI

SZABÓ JÓZSEF

OSZTÁLYTITKÁR.

AJÁNDÉK
XANTUS JÁNOS
hagyatékából.

ÚJ ADATOK ERDÉLY DENEVÉR-FAUNÁJÁNAK ISMERETÉHEZ.

Dr. DADAY JENŐ

kolozsvári egyetemi magántanár.

(1 rajzlappal.)

(A III. osztály ülésén 1886. decz. 13. beterjesztette Horváth G. l. t.)

Az kétségtelen, hogy a denevérek hazánk és specialiter Erdély-faunájának igen érdekes, de még csak nagyon hézagosan ismert állatalakjai közé tartoznak, s bizonyára nagyon igaza lehetett *Petényi Salamon Jánosnak* akkor, a mikor «Erdély állattani tekintetben» című dolgozatában ezekre vonatkozólag a következő megjegyzést teszi: «Valamint erősen megvagyok győződve arról, hogy Erdély tömérdek denevér sokaságában, mely közt én egy oly fölötte rövid idő alatt s oly csekély figyelem mellett, már is majd annyi fajt vevék észre, a mennyit több év óta megfeszített törekvésemmel fedezheték föl Magyarországbán, több nemcsak ritkább s az állattannak kevésbé ismert, de hogy bizonynal új fajok is fognak létezni: éppen oly erősen reményelem, hogy Erdélynek lelkes, általam az emlősök ezen érdekes osztályára is figyelmeztetett természetvizsgálói, nemsokára közlendik velünk az ottani denevérfajok tökéletesebb leírását s hogy nemcsak ezzel ajándékozandják meg hazájok természete

ismereteit, de hogy azon fölül még gazdagítandják az európai faunát is több új fajok felfedezésével.»*)

A Petényi S. J. által Erdélyből följegyzett denevérfajok különben a következők:

Vespertilio murinus = *Myotis murina*, L.

Vespertilio proterus = *Noctulinia noctula*, Schreb.

Vespertilio serotinus = *Vesperus serotinus*, Daub.

Plecotus auritus, L.

Vespertilio pipistrellus = *Vesperugo pipistrellus*, Schreb.

Rhinolophus ferrum equinum, L.

s ezeken kívül még egy 7-ik fajt is figyelt meg, a melyet a *Vespertilio minutissimus*, Schinz. fajjal tartott azonosnak.

És hogy Petényi S. J. csakugyan nem csalatkozott akkor, midőn a fentebb idézett megjegyzését tette, a következmények fényesen igazolták. Bielz E. A. nagyszebeni zoologus ugyanis 1856-ban «Fauna der Wirbelthiere Siebenbürgens» című művében az erdélyi fauna denevéreire is figyelemmel volt és saját észleletei alapján a következő fajokat jegyezte fel:

Rhinolophus ferrum equinum, L.

Rhinolophus hipposideros, Bechst.

Vespertilio murinus = *Myotis murina*, L.

Vespertilio Daubentonii, Leisl.

Vespertilio serotinus, = *Vesperus serotinus*, Daub.

Vespertilio noctula = *Noctulinia noctula*, Schreb.

Vespertilio Schreibersii = *Miniopterus Schreibersii*, Natt.

Vespertilio pipistrellus = *Vesperugo pipistrellus*, Schreb.

Plecotus auritus, L.

tehát 9 fajt s így kettővel, illetve hárommal többet, mint Petényi S. J.

Miután a nevezett két bűvár fentidézett adatain kívül irodalmunkban ez ideig egyetlen sincs olyan, a mely Erdély denevérfajainak ismertetésével foglalkoznék s a korábbi adatokat újabbakkal bővítené, örömmel ragadtam meg azt az alkalmat, a melyet ily irányú tanulmányok végzésére az erdélyi orsz. múzeum-egylet megtisztelő megbízása nyújtott. A megbízás alapján

---

*) A magyar orv. és term. vizsg. Pécsett tartott 6-ik nagygyűlésének történeti vázlata és munkálatai. Pécsett, 1846. 380. lap.

aztán az 1884. évben Erdély 20 különböző pontján megfigyeléseket és illetőleg gyűjtést végezve, az erdélyi orsz. múzeum-egylet állattárában erdélyi lelőhelyekről korábbi időkből gyűjtött anyagnak felhasználásával a következő denevérfajokat és varietásokat sikerült megfigyelnem:*)

I. Csal. **Rhinolopidae** = **Patkósorrú denevérek.**

Rhinolophus Hipposideros, Bechst.

Rhinolophus hipposideros, Bechst. var. *kisnyiresiensis*,
Daday.

Rhinolophus ferrum equinum, L.

Rhinolophus ferrum equinum, L. var. *homorodalmasiensis*, Daday.

II. Csal. **Vespertilionidae** = **Csupaszorrú denevérek.**

Vesperus discolor, Natt.

Vesperus serotinus, Daub. var. *transylvanus*, Daday.

Noctulinia noctula, Schreb.

Vesperugo marginatus, Cretschm.

Vesperugo Nathusii, Keyserl. Blas.

Vesperugo Kuhlii, Natt.

Vesperugo pipistrellus, Daub.

Miniopterus Schreibersii, Natt.

Vespertilio Daubentonii, Leisl.

Myotis ciliata, Blas.

Myotis Nattereri, Kuhl.

Myotis Bechsteinii, Leisl.

Myotis murina, L.

Plecotus auritus, L.

tehát összesen 15 fajt és 3 varietást, a melyek között, eltekintve

---

*) Előleges jelentés az erd. múz. egyl. ig. vál. megbizásából az 1884-ik év nyarán tett chiropterologiai gyűjt. eredményéről. Orv. term. tud. Ért. 1885. pag. 60—64.

a 3 varietástól 7 olyan faj volt, a melyek Erdély faunájából említve még addig nem voltak s ezek a következők:

Vesperus discolor, Natt.

Vesperugo marginatus, Cretschm.

Vesperugo Nathusii, Keyserl. Blas.

Vesperugo Kuhlii, Natt.

Myotis ciliata, Blas.

Myotis Nattereri, Kuhl.

Myotis Bechsteinii, Leisl.

Az ilyen formán megkezdett s bizonyára kielégítő kutatásokat és gyűjtéseket ugyancsak az erd. orsz. múzeum egyet anyagi támogatásával 1885. év nyarán aztán tovább folytatva igen különböző lelőhelyeken, nem csupán a már korábban gyűjtött fajokat sikerült ismételten megtalálnom, hanem találtam pár oly fajt is, a melyeket korábban nem tudtam megfigyelni, nevezetesen a *Vesperus serotinus*, Daub. és a *Vesperus siculus* új fajt, továbbá a *Myotis murina*, L. fajnak egy varietását, a melyet későbbben *Bielz E. A.* a ki rövid jelentésemet németre fordítva, néhány adatával bővítve közölte *Myotis murina*, L. var. *spelaea* névvel látott el.¹⁾ Az 1885. évben végzett kutatásaimról szóló jelentésemben aztán röviden összefoglaltam az összes elért eredményeket s egyúttal rövid latin diagnosist is közöltem az új fajról s az új varietásokról.²⁾

A rendelkezésemre álló eme, bizonyára elég gazdag anyagon behatóbb vizsgálatokat végezve, elért eredményeimnek közzétételére főleg azért határoztam magamat, mert korábbi közleményeimben jóformán csupán a fajnak s a lelőhelynek regisztrálására, továbbá az új fajnak s az új varietásoknak latin diagnosztizálására szorítkoztam. Meg kell jegyeznem azonban itt azt, hogy az egyes fajok synonymáinak feljegyzésénél csupán *Blasius*, *Kolenati* és *Fitzinger* műveire azért szorítkoztam, mert egyfelől

¹⁾ Ueber die in Siebenbürgen vorkommenden Fledermäuse. Verhandl. u. Mittheil. des siebenbürg. Vereins in Hermannstadt. 36. Jahrgang 76 etc.

²⁾ Jelentés az erd. orsz. múz. egyt. ig. választm. megbízásából az 1885. év nyarán végzett chiropterologiai gyűjt. eredm. etc. Orv. term. tud. Ért. 1886. pag. 266—276.

a korábbi, tekintélyes számú irodalmi adatok birtokába nem juthattam, másfelől az említett szerzők igen terjedelmesen állították össze a korábbi irodalmi adatokat, s így elegendőnek tartottam ezekre utalni s illetőleg ezeket, mint újabb keletű, megbízható, összefoglaló kútforrásokat felemlíteni. Az eshetőleges zavar kikerülése czéljából végre megjegyezhetem azt is, hogy az általam eddig s utánam a *Bielz E. A.* által is használt *Rhinolophus ferrum equinum*, L. var. *homorodalmasiensis* és *Rhinolophus hipposideros*, Bechst. var. *kisnyirensis* neveket, mint nehézkesekeket *Rhinolophus ferrum equinum*, L. var. *homorodensis*-re és *Rhinolophus hipposideros*, Bechst. var. *troglophilus*-ra változtattam.

I. Csal. *Rhinolopidae*, *Patkósorrú denevérek*.

1. *Rhinolophus hipposideros*, Bechst.

Rhinoloph. hipposideros, *Blasius*: Naturgeschichte der Säugthiere Deutschlands etc. 1857. pag. 29. Fig. 6. 7.

Rhinolophus hipposideros, *Kolenati*, Monographie der europäischen Chiropteren, 1860. pag. 140.

Rhinolophus bihastatus, *Fitzinger*, Kritische Durchsicht d. Ordn. d. Flatterthiere (Chiroptera). Sitzber. d. Math. Naturw. Classe d. kais. Akad. d. Wiss. in Wien. 61. Bd. 1. Abth. Jahrg. 1870. H. 1—4. pag. 149.

A korábbi buvárok közül *Blasius* és *Kolenati* egyaránt említik e fajt Magyarországból, de valamint ők, úgy a nyomukon járó *Fitzinger* sem jegyez fel egyetlen határozott lelőhelyet sem. Hazai buváraink közül *Bielz E. A.* az, a ki «Fauna der Wirbelthiere Siebenbürgens» című művében határozott lelőhelyet nevez meg, de megjegyzi, hogy: «Selten, Herr Stetter fing sie bei Déva und auch an anderen Orten soll sie schon gesehen worden sein.»¹⁾ *Jeitteles* szintén felemlíti 1862-ben a Kassa mellett fekvő Bankóról, továbbá Hollóháza és Telkibánya határá-

¹⁾ *Bielz E. A.* Fauna der Wirbelthiere Siebenbürgens. Hermannstadt. 1856. pag. 4.

ból, míg *Frivaldszky Imre* 1865-ben «Jellemző adatok Magyarország faunájához» című művében a központi kárpátokból. Hazai barlangjaink faunájából *Frivaldszky János* jegyzi fel először «Adatok a magyarhoni barlangok faunájához» című dolgozatában, még pedig a pesterei barlangok egyikéből. A legújabb lelőhelyi adatok végre azok, a melyeket *Petényi Salamon János* feljegyzései után *Herman Ottó* közöl¹⁾ és a *Dr. Margó T.* adatai, a melyek szerint Budapest határában a hárshegyi- és a farkasvölgyi barlangban otthonos. Ezekhez sorakoznak aztán azok a lelőhelyi adatok, a melyeket gyűjtéseim folyamában nekem sikerült megállapítanom.

Az említett adatok szerint tehát a *Rhinolophus hipposideros*, Bechst, Erdély-Magyarország következő pontjairól ismeretes:

Déva	---	---	---	---	---	<i>Bielz E. A.</i>
Kassa	---	---	---	---	---	} <i>Sejtetes.</i>
Hollóháza	---	---	---	---	---	
Telkibánya	---	---	---	---	---	
Központi kárpátok	---	---	---	---	---	<i>Frivaldszky Imre.</i>
Pesterei barlang	---	---	---	---	---	<i>Frivaldszky János.</i>
Tybakoje barlang	---	---	---	---	---	<i>Petényi, Herman.</i>
Budapest	---	---	---	---	---	<i>Margó T.</i>

Gyűjtéseim folyamában én e fajt több erdélyi helyen találtam s nevezetesen Kolozsvár, a torockó-szentgyörgyi barlangban, Árapataka község határán, háromszék megyében, a kisnyíresi barlangban Szolnok-Doboka megyében, valamint a homorodalmási és tordahasadéki barlangokban.

Az említett lelőhelyeken gyűjtött példányok közül a kolozsvári, a torockó-szentgyörgyi és az árapataki példányok a legfontosabbakban megegyeznek a *Blasius*, a *Kolenati* és a *Fitzinger* által adott leírással s csak a méreti viszonyokban lehet némi eltérést constataálni, a mennyiben például az én mérési eredményeim a vizsgált 7 példányon a következők:

¹⁾ Reliquia Petényiana. Chiroptera. Természettrajzi füzetek. 1879. III. köt. pag. 89. 199. és IV. köt. 1880. pag. 251.

Testrészek	Árapataki példányok			Torockó-szt.-györgyi példányok			Kolozsvári példány
	I. ♀	II. ♂	III. ♂	I. ♂	II. ♂	III. ♂	I. ♂
Szárnyátmérő --- --- ---	mm	mm	mm	mm	mm	mm	mm
A test egész hossza --- ---	250	230	230	220	220	230	200
A fej hossza --- --- ---	71	67	67	68	68	69	63
A fark hossza --- --- ---	17	17	17	17	17	17	16
A fül hossza a belső alaptól	27	27	26	23.5	28	27	23
A fül hossza a külső alaptól	14	14	14	14	15	15	13
A felkar hossza --- --- ---	9	9	10	8	9	10	7
A felkar hossza --- --- ---	23	21	23	20	21.5	22.5	20
Az alkar hossza --- --- ---	38	37.8	36	38	36	38	39
III. ujj	kézközép hossza ---	25	24	25	25	24	25
	1-ső ujjperc hossza	13	13	13	12	13	13
	2-ik " "	18	18	17	17.2	18	17
	3-ik " "	2	1.3	2	2	1.9	2
IV. ujj	kézközép hossza ---	28	28	27.5	28	27.5	29
	1-ső ujjperc hossza	8	7	7	6	7	7
	2-ik " "	13.8	12	12	13	12.5	13
	3-ik " "	1	1	1.3	1.4	1	1
V. ujj	kézközép hossza ---	28	27	27	27.5	27	28
	1-ső ujjperc hossza	10	9	9.5	8.8	9	9
	2-ik " "	14.2	13	14	14	13	13
	3-ik " "	2	1	1.5	1.5	1	1
Czomb hossza --- --- ---	14	14	14	13	13	13	9.5
Lábszár hossza --- --- ---	17	17	17	17	17	17	15
Talp hossza --- --- ---	8	8	8	7.6	8	9	8

Eme számadatok egyesei ugyan kisebb-nagyobb mértékben eltérnek a *Blasius* és a *Kolenati* méréseitől, de miután a 7 példány mindenikénél észlelhetünk eltéréseket, ennek semmi fontosságot nem kell tulajdonítanunk.

Mint érdekest, ki kell emelnem azt, hogy eme 7 példánynál a szájpaddredők 7-es száma ugyan megegyezik a *Kolenati* és a *Fitzinger* adataival, de a nevezett bűvárok példányaiétól különböznek mégis az által, hogy míg amott csupán az első osztatlan, addig ezeknél a 2 első osztatlan s a 6-ik nem képez egész ívet, hanem kétszer szakított egyenes vonalkát.

A kisnyiresi barlangból gyűjtött példány azonban már fel-

tünőbb eltérést mutat mind a *Blasius*, a *Kolenati* és a *Fitzinger* által adott jellemző leírástól, mind pedig a fentebb elősorolt lelőhelyekről származott példányaimtól, és főleg orrhártyájának szerkezetében, miért is azt mint új varietast *Rhinolophus hipposideros*, Bechst. var. *troglophilus*, Daday név alatt kívánom említeni.

2. *Rhinolophus hipposideros*, Bechst.

var. *troglophilus*, Daday.

Tábla 1. 2. ábra.

Rhinolophus	bihastatus,	Geofr.	var.	kisnyiresiensis,	Daday.	Előleges jelen-
						tés etc. Orv. term. tud.
						Ért. 1885. évf. pap. 63.
"	"	"	"	"	Daday.	Jelentés etc.
						Orv. term. tud. Ért.
						1886. évf. p. 272 és 274.
"	"	"	"	"	Bielz E. A.	Ueber die in
						Siebenbürgen vorkom.
						Fledermäuse. Verhandl.
						u. Mitth. d. sieb. Vereins
						in Hermannstadt. 36.
						Jahrg. p. 77. 80.

Forma typica maior; *prosthema anteriore plicis tribus membranaceis prædito, posteriore a basi sensim attenuato-rotundato, æquilongo ac lato et antice cellulis per tres series transversales dispositis instructo, medio sellæformi antice deplanato sensimque per totam longitudinem angustato et postice in acumen humile rotundatum et anteriore parte vix altiore elevato*; *auriculis magnis, latis longisque amplis acutis, in margine exteriori infra medium in angulo acuto profunde inciso et ad basin lobo valde prominente et ad apicem magisquam in incisura rotundato instructus*; *alis latis, talum attingentibus*; *metacarpo digiti quarti illo quinti parum longiore*; *patagio anali lato, postice fere in angulum rectum terminato et ad marginem pilis parce dispositis ciliato*; *cauda mediocri, $\frac{1}{3}$ antibrachii longitudinem superante tota patagio inclusa*; *palato plicis septem transversalibus, prima et secunda integra, cæteris divisis, percurso*; *corpore pilis incumbentibus longis mollibus dense vestito*; *notæo dilute rufescentigriseo, gastræo albogriseo et in lateribus dilute rufescente.*

Általános testalak tekintetében hasonlít a törzsalakhoz, de testének méreti viszonyait illetőleg kisebb nagyobb eltéréseket mutat s nagyság tekintetében közelebb áll a *Rhinolophus clivossus* és a *Rhinolophus Euryale*-hoz, mint a *Rhinolophus hipposideros*-hoz. Az eltéréseket különben legjobban szembevetíteti az alábbi táblázat, a melyben méréseim eredménye a *Blasius* méréseinek eredményével van szembe helyezve.

Testrészek		Kisnyiresi péld. ♂	Blasius mérései
Szárnyátmérő	---	245 mm.	8" 6"
A test egész hossza	---	70 "	2" 7"
A fej hossza	---	16.5 "	7.8"
A fark hossza	---	30 "	1" 1.5"
A fül hossza a belső alaptól	---	17 "	7"
A fül hossza a külső bemetszéstől	---	12 "	5.2"
A felkar hossza	---	19.8 "	10"
Az alkar hossza	---	38 "	1" 5"
III. ujj	{ kézközép hossza	25 "	11.3"
	{ 1-ső ujjpercz hossza	13 "	5.8"
	{ 2-ik " "	19 "	8.8"
	{ 3-ik " "	2 "	0.8"
IV. ujj	{ kézközép hossza	27.5 "	12.6"
	{ 1-ső ujjpercz hossza	8 "	3.4"
	{ 2-ik " "	14 "	5.4"
	{ 3-ik " "	1 "	0.6"
V. ujj	{ kézközép hossza	27.2 "	12"
	{ 1-ső ujjpercz hossza	9.8 "	4.2"
	{ 2-ik " "	13.8 "	5.8"
	{ 3-ik " "	1 "	0.5"
A czomb hossza	---	15.5 "	6.8"
A lábszár hossza	---	19 "	8"
A talp hossza	---	7.7 "	3.5"

Fogsora úgy a felső, valamint az alsó állkapocsban is teljesen hasonló a törzsalakéhoz, nemkülönbön szájjpadredőinek száma is, de ez utóbbiak alak- és szerkezet tekintetében mégis különböznek a törzsalakétól, miután e varietásnál a két első,

kettősen ívelt szájpaddredő osztatlan, holott *Kolenati* és *Fitzinger* adatai szerint csupán az első osztatlan. A következő szájpaddredők valamennyien osztottak és kettősen íveltek, a 6-ik és a 7-ik kivételével, a melyek csupán egyenes vonalkákat képeznek.

Orrhártyájának patkóalakú lemeze oly hosszú, mint a milyen széles, felső részletében keskenyebb, mint az alsóban s e szerint mell felé gyengén szélesedő (Tábla 1. ábra). Külső szegélye épszerű és a két féllemez érintkezési pontján kis bemélyedés látható egy pár tompa csúcsú fogacskával. A láncsalemez oly hosszú, mint a milyen széles és csúcsán tompán kerekített, mi miatt feltűnő eltérést mutat a törzsalaktól, a melynek láncsa hegye hegyes csúcsban végződik. Az orrhártya közepén emelkedő úgynevezett nyereghártya mindenben hasonlít a törzsalakéhoz, nemkülönben a fölötte emelkedő, tompán kerekített rövid csúcslemezke is.

Fülei aránylag nagyok, nyitottak, hegyes csúcsúak és külső szegélyökön éles bemetszéssel vannak ellátva. A füllemeznek a bemetszés mellett fekvő csúcsa (Tábla. 2. ábra) meglehetősen kerekített, míg ellenben mellső csúcsa tompán. A fülek külső szegélyén 8 haránt redő látható.

A kézközépcsontok viszonylagos hossza azonos a törzsalakéval, miután a negyedik újj közközepe valamivel hosszabb az ötödikénél s ez utóbbi a harmadikénál jóval hosszabb. Az ujjperczek közül leghosszabb a harmadik ujj második percze s az ötödik ujj első percze jóval rövidebb a másodiknál.

Repülőhártyája a lábtövénél tapad és innen egészen az ötödik ujjig finom, tömötten álló sörtécskékkal szegélyezett. Talpai haránt redősek s az ujjak alapján hosszredősek. Farka aránylag hosszú, egyharmadával hosszabb a fölkaránál és a farkhártya egész hosszában körülzárja.

Szőrözete puha, lesimuló, hátán vörhenyes-barnás, vállán és fején világosabb színű, hasoldalán fehéres szürke és két oldalán világos vörhenyes színű. Repülőhártyája barnás, nemkülönben farkhártyája is, a melynek szegélye finoman, tömötten álló sörtécskékkal fedett.

Ezt az érdekes varietást a szolnok-dobokamegyei kisnyíresi barlangból gyűjtöttem egyetlen példányban, és borszeszben con-

serválva az erdélyi orsz. múzeum-egylet állattárának tulajdonát képezi.

Megjegyzés. Igen valószínűnek tartom, hogy a *Jeitteles* által Kassa környékéről *Rhinolophus hipposideros* név alatt leírt alak azonos e varietással s ezzel kapcsolatban valószínűnek tartom azt is, hogy úgy a *Jeitteles* alakja, valamint e varietas egy és ugyanazon faj alaksorozatához tartozva hazánkra jellemző nem csak új varietást, hanem talán új fajt is képeznek.

3. *Rhinolophus ferrum equinum*, L.

Rhinolophus ferrum equinum, *Blasius*, Fauna d. Säugethiere Deutschlands. 1857. pag. 31. Fig. 8. 9.

„ „ „ *Kolenati*, Monographie der europäisch. Chiropteren. pag. 143.

„ unihastatus, *Fitzinger*, Krit. Durchs. d. Ord. d. Flat-terth. (Chiroptera). L. c. pag. 142.

A hártýásorrrú denevéreknek e legnagyobb európai fáját *Blasius*, *Kolenati* és *Fitzinger* egyaránt említik Magyarországból, de pontosabb lelőhelyet egyik bűvár sem jegyez fel. A legelső biztosan meghatározott lelőhelyeket *Bielz E. A.* említi 1856-ban «Fauna der Wirbelthiere Siebenbürgens» című művében, a melyben a *Rhinolophus ferrum equinum* előfordulására vonatkozólag ezeket mondja: «In verschiedenen Gegenden des Landes, jedoch niergends häufig, Déva, Reismarkt, etc.¹⁾ A *Bielz E. A.* által említett e lelőhelyek természetesen csak Erdélyre vonatkoznak, míg a szorosabb értelemben vett Magyarországból *Frivaldszky János* említ legelőször, de csupán a *Kolenati* adatai alapján, még pedig a kolumbácsi barlangot²⁾ s e szerint a *Rhinolophus ferrum equinum* Erdély-Magyarországnak csak következő pontjairól ismeretes:

Déva	---	---	---	---	---	} <i>Bielz E. A.</i>
Szerdahely	---	---	---	---	---	
Kolombácsi barlang	---	---	---	---	---	
						<i>Kolenati-Frivaldszky János.</i>

Ezekhez járulnak az általam megfigyelt lelőhelyek, névsze-

¹⁾ Loc. cit. p. 4.

²⁾ Loc. cit.

rint a homorodalmási barlang, Gyulafehérvár, Kolozsvár, Zilah és a tordai hasadék.

Az említett helyeken gyűjtött példányok közül a gyulafehérvári és a kolozsváriak minden tekintetben megegyeznek a *Blasius* a *Kolenati* és a *Fitzinger* által adott leirással s csupán a méreti viszonyokban mutatkozik némi eltérés, a mennyiben például:

	A gyulafehérvári példánynál mm.	A kolozsvári példánynál mm.
A szárnyátmérője --- --- ---	320	310
A test egész hossza --- --- ---	95	100—102
A fej hossza --- --- --- ---	25	23—26
A fark hossza --- --- ---	40	34·8—37
A felkar hossza --- --- ---	28	25—31
Az alkar hossza --- --- ---	53	54—52
Az ujjak középközepének hossza 36—39·2—39	38—40—41 és 37—45—40	
A czomb hossza --- --- ---	20	16·2—20
A lábszár hossza --- --- ---	21	21·5—22·5

holott *Blasius* adatai szerint a szárnyátmérője 330 mm. *Kolenati* szerint pedig 334—347·5 mm, míg a farkhossza az első bűvár szerint 36—37 mm. s a második szerint 39 mm. Miután azonban egyik bűvár sem jegyzi meg azt, hogy egyetlen példányon végzett mérések eredményeit közli-e, vagy pedig hány példány méreti viszonyainak középszámát adja, az általam nyert s a nevezett bűvárok számadatai között mutatkozó és aránylag csekély eltérésnek semmi jelentőséget nem kell és nem lehet tulajdonítanunk, s én a gyulafehérvári és a kolozsvári példányokat teljesen azonosoknak tartom a *Blasius*, a *Kolenati* és a *Fitzinger*-féle fajjal, annyival is inkább, mert a fogsor, az orr hártájája, a fülek külső bemetszése és a repülőhártya tapadáspontja a lábtövén egészen egyező a nevezett bűvárok által jellemzőnek adott leirással.

Egészen másképp áll a dolog a homorodalmási barlangból gyűjtött példánynyal, mert ez a mellett, hogy méreti viszonyait illetőleg eltér a *Blasius*, a *Kolenati* és a *Fitzinger* példányaitól s a gyulafehérvári meg a kolozsvári példányoktól, még sok más tekintetben is mutat eltérést, nevezetesen orrhártájának szerkezetében, fülének külső bemetszésében és repülő hártájának

tapadási helyét illetőleg, minek következtében én önálló variétásnak tartom és *Rhinolophus ferrum equinum*, L. var. *homorodensis* névvel jelölöm.

4. *Rhinolophus ferrum equinum*, L.

var. *homorodensis*, Daday.

Tábla 5. 6. ábra.

Rhinolophus unihastatus, Geoffr. var. *homorodalmasiensis*, Daday. Előleges jelentés etc. Orv. term. tud. Ért. 1885. évf. pag. 63.

“ “ var. *homorodalmasiensis*, Daday. Jelentés etc. Orv. term. tud. Ért. 1886. évf. p. 272. 274.

“ *ferrum equinum*, L. *homorodalmasiensis*, Bielz E. A. Verhandl. u. Mitth. d. sieb. Vereins in Hermannstadt. 36. Jahrg. pag. 77. 80.

Forma typica parum minor; prosthema anteriore plicis tribus membranaceis praedito, margine laterali simplici, posteriore a basi sensim acuminato, longiore quam latiore et antice cellulis per tres series transversales dispositis instructo, medio sellaeformi antice posticeque sensim dilatato et in postica parte in acumen rotundatum et anteriorem partem altitudine fere duplo superantem elevato; auriculis magnis amplis, latis longisque acutis in margine exteriori leviter angulo obtuso incisus et ad basin lobo parum prominente et ad apicem magisquam in incisura rotundato instructis; alis latis tibiis affixis; metacarpo digiti quarti illo quinti parum brevior; patagio anali lato, in angulo obtuso exciso et ad marginem dense ciliato; cauda mediocri, antibrachii dimidio longiore, tota patagio inclusa; palato plicis septem transversalibus divisus percurso; corpore pilis longis incumbentibus mollibus dense vestito; notaeo dilute rufescente, gastraeo griseo-albido sordide flavescente lavato.

Általános testalak tekintetében jellemző eltérést nem mutat a genus többi fajaitól, és testének méreti viszonyait illetőleg középen áll a *Rhinolophus ferrum equinum*, *Rhinolophus clivus* és a *Rhinolophus Euryale* között, a mennyiben egész hossza 91 mm. míg az első fajé nagyobb, a más kettőé kisebb. De nem csak testének hossza, hanem egyes testrészeinek méreti viszo-

nyai is mutatnak eltérést az említett fajokétól, úgy, hogy e tekintetben középalak gyanánt szerepel, a mi leginkább kiténik az általam végzett, alább következő mérési eredményeknek a *Blasius*, és a *Kolenati* által közölt mérési eredményekkel való összehasonlításából:

Testrészek	Rh. ferrum equinum var. homio- rodensis	Rhin. ferrum equinum		Rhin. clivosus		Rhin. Euryale	
		Blasius	Kole- nati	Blasius	Kole- nati	Blasius	Kole- nati
	mm		mm		mm		mm
Szárnyátmérő --- --- ---	300	12" 6"	(334— 347.5)	10" 6"	295	10" 6"	(264— 291.5)
A test egész hossza ---	91	3" 6.6"	58	2" 11.5"	51.1	2" 7"	46.5
A fej hossza --- --- ---	25	11"	—	9.8"	—	9"	—
A fark hossza --- --- ---	46	1" 4.6"	39	11.5"	26.7	1"	27.7
A fül hossza a belső alaptól	18.1	10"	—	8.5"	—	8.6"	—
A fül hossza a külső beme- széstől --- --- ---	13	7.3"	—	5.6"	—	6"	—
A felkar hossza --- ---	28	1" 3"	—	1"	—	11"	—
Az alkar hossza --- --- ---	50.5	2" 0.6"	—	1" 9.2	—	1" 8.5"	—
III. ujj {	kézközép hossza	34	15.5"	13"	—	14.3"	—
	1-ső ujjpercz hossza	18.1	8.3"	6.6"	—	5.8"	—
	2-ik " "	27.5	13.5"	10.5"	—	11.3"	—
IV. ujj {	3-ik " "	4	1.6"	1.1"	—	1"	—
	kézközép hossza ---	37	17.5"	14.4"	—	15"	—
	1-ső ujjpercz hossza	11.2	4.8"	3.7"	—	3.4"	—
V. ujj {	2-ik " "	18	8.3"	6.6"	—	7.8"	—
	3-ik " "	2	0.8"	0.6"	—	0.7"	—
	kézközép hossza ---	39	18"	14.8"	—	15.4"	—
V. ujj {	1-ső ujjpercz hossza	13	6.1"	5"	—	5"	—
	2-ik " "	14.5	7"	5"	—	5.8"	—
	3-ik " "	2	0.7"	0.5"	—	0.5"	—
A czomb hossza --- --- ---	21.1	9.6"	—	8.5"	—	7.5"	—
A lábszár hossza --- ---	12	10.5"	—	9.4"	—	7.5"	—
A talp hossza --- --- ---	5	5"	—	4.5"	—	4.6"	—

Fogsora a *Rhinolophus ferrum equinum*-éhoz hasonlít, és felső állkapcsi szemfogai közvetlenül érintkeznek a második hézagfoggal, miután a kis első hézagfog nem a fogsorban, hanem azon kívül kifelé fekszik. Az alsó állkapocs második hézagfoga csakis a jobb oldalon van meg és nagyon kicsiny, a fogsoron

kívül fekszik, míg a balfelöli hiányzik. A miatt, hogy az alsó állkapcsi második hézagfog a fogsoron kívül fekszik, és illetőleg hiányzik, az első hézagfog közvetlenül érintkezik az első zápfoggal. Az alsó állkapcsi első hézagfog alig oly magas, mint az első zápfog és nem éri el a szemfog fél magasságát.

Szájpadja haránt rendőivel szintén a *Rhinolophus ferrum equinum*-éra emlékeztet és különösen a *Kolenati* által adott leírásra, a mennyiben a hét haránt redő közül az első meglehetősen duzadt és középvonalában áttört, éppen mint a többi utána következő, a melyek kettősen íveltek a hatodik kivételével, a mely két rövid, egyenes vonalkát képez csupán.

Orrhártyája sajátosságos vegyülékét képezi a *Rhinolophus ferrum equinum* és a *Rhinolophus Euryale* orrhártyájának, a mennyiben a patkóalakú hártya egész hosszában egyenlő széles, hosszabb, mint széles, az alsó lemez szegélye csipkézett, a felsőé ellenben épszelű és középvonalában élesen bemetszett s a bemetszésben két tompacsúcsú fogacszkában folytatódik (Tábla 5. ábra) éppen mint a *Rhinolophus Euryale*-jé. A láncsa hártya harántszelvényeinek alakja és lefutása, nemkülönben a láncsa hártya csúcsa, hosszának szélességéhez való viszonya a *Rhinolophus ferrum equinum*-éra emlékeztet.

Az orrhártya közepén emelkedő úgynevezett nyereghártya végre az által, hogy a láncsa-hártyához nyomva felső haránt szelvényének majdnem felső szegélyéig ér, a *Rhinolophus Euryale*-jét juttatja eszünkbe. (V. ö. az 5. 7. 9. 11. ábrákat.).

Aránylag nagy, nyitott és hegyes csúcsu fülei külső szegélyöknek tompa szögű bemetszése a *Rhinolophus Euryale* füleinek bemetszésére emlékeztet (6. ábra), nemkülönben a külső füllemeznek a bemetszés mellett fekvő csúcsa is, miután tompán kerekített; míg ellenben mellső csúcsa már élesebben kerekített s mintegy átmenetet képez a *Rhinolophus ferrum equinum* és a *Rhinolophus Euryalé* között. (V. ö. a 6. 8. 10. 12. ábrákat.) A fülek az arczorrhhoz nyomva csupán az orrhegyéig érnek és külső felükön 8 haránt redő van.

A kéz-középesontoknak viszonylagos hossza azonos a *Rhinolophus Euryale*-ével, mert ugyanis a negyedik ujj kéz-középesontja valamivel rövidebbb az ötödikénél, a mely valamennyi között a leghosszabb, a harmadik ujjé ellenben a leg-

rövidebb. Az ujjperczek között leghosszabb a harmadik ujj második percze s az ötödik ujj első- és második percze majdnem egyenlő hosszú.

A repülőhártya széles és nem a láb tövéen tapad, hanem a *Rhinolophus Euryale*-ra emlékeztetőleg a lábtőtől 3 mm. távolságban a lábszárcsonton, tehát kevéssel távolabb, mint a talp hosszának fele, s így átmenetet képez a *Rhinolophus clivosus* és a *Rhinolophus Euryale* között, a melyek közül az elsőnél a repülőhártya oly távolságban tapad a lábszárcsonton, mint a milyen nagy a talp, míg a másodiknál csak a talp fél hosszában. Nagyon jellemző ez új varietásra az, hogy a farkhártya nem a láb tövéenél tapad, hanem 5 mm. távolságban a lábszáron.

Talpai haránt redősek s az ujjak alapján hosszredősek. Farka aránylag hosszú, majdnem kétszer oly hosszú, mint a fölkar, és a farkhártya egész hosszában körülzárja.

Szőrözete puha, lesimuló, hátán vörhenyes barnásszürke, vállán világosabb színű, majdnem fehéresben játszó, fején világosabb, mint háta közepén, és hasoldalán szürkés fehér gyengéden sárgással futtatott. Repülőhártyája barnásfekete, míg farkhártyája szürkésbarna színű és hátsó szegélyén finom sörtécskével tömötten fedett. Föl- és alkarja, nemkülönben kéz-középcsontjai és ujjperczei világosabb színűek, mint a repülő hártya.

Az előadottak alapján azt hiszem, bátran tarthatom e példányt új varietásnak, még pedig olyannak, a mely magában egyesítve a *Rhinolophus ferrum equinum*, a *Rhinolophus clivosus* és a *Rhinolophus Euryale* különböző jellemeit, mint középalak ezeket összekapcsolja.

A homoródalmási barlangból gyűjtött példányom az erdélyi orsz. múzeum egyet állattárának képezi tulajdonát, és borszeszenben van conserválva.

II. Csal. *Vespertilionidae*, *Csupaszorrú denevérek*.

Nem. *Vesperus*, Fitz.

5. *Vesperus discolor*, Natt.

Vesperugo discolor, *Blasius*, Id. m. pag. 73. Fig. 49. 50.

Meteorus " *Kolenati*. Id. m. pag. 55.

Vesperus " *Fitzinger*, Krit. Durchs. d. Ord. d. Flatterth. L. c. pag. 97.

A nagyobb denevér fajok egyike s a bűvárok közül hazánkból még eddig *Blasius* és *Fitzinger* említi, de határozott lelőhelyet egyikök sem jegyez fel. Az első bűvár egyszerűen «Oberungarn»-t említ csupán, míg a másik csak «Ungarn» és «Siebenbürgen»-re hivatkozik. Hazai chiropterológjaink közül az irodalmi adatok szerint csak *Petényi Salamon János* észlelte, még pedig Budapesten.*)

A rendelkezésemre állott példány, úgy általánosságban, valamint részleteiben is hasonlít a *Blasius*, a *Kolenati* s a *Fitzinger* által leírt typicus alakhoz, és eltérést csak is szájpaddőinek alakjában mutat, a mennyiben a hét szájpaddredő közül a két első és az utolsó osztatlan, holott úgy *Kolenati* valamint *Fitzinger* szerint is csak az első és az utolsó osztatlan. Ezenkívül a méreti viszonyok is mutatnak némi fokú eltérést, a mit saját méreteimnek a *Blasius*-félékkel való alábbi összehasonlítása tüntet fel.

Testrészek	Kolozsvári péld. ♀	Blasius adatai
Szárnyátmérő ---	300 mm	10" 6"
A fej hossza ---	19 "	8"
A fark hossza ---	41 "	1" 6.5"
Az egész test hossza ---	103 "	3" 7.5"
A fül hossza a külső alaptól ---	14.5 "	7.5"
A fül hossza a belső alaptól ---	12 "	5"
A fülesap hossza kívül ---	6.4 "	2.8"

*) Reliquia Petényiana. Term. rajz. füz. 4. köt. pag. 252.

Testrészek		Kolozsvári péld. ♀	Blasius adatai
A fülesap hossza belül	-----	3.5 mm	2'''
A felkar hossza	-----	24.3 "	11.6'''
Az alkar hossza	-----	44 "	1" 7'''
III. ujj	kézközép hossza	40 "	17.5'''
	1-ső ujjpercz hossza	16 "	7.2'''
	2-ik " "	10 "	5'''
	3-ik " "	10 "	3.5'''
IV. ujj	kézközép hossza	39 "	17.2'''
	1-ső ujjpercz hossza	14 "	6.6'''
	2-ik " "	7.2 "	3.4'''
	3-ik " "	3.2 "	1.2'''
V. ujj	kézközép hossza	36 "	16.5'''
	1-ső ujjpercz hossza	8.5 "	3.7'''
	2-ik " "	5 "	2.3'''
	3-ik " "	3 "	0.3'''
A czomb hossza	-----	14 "	6.8'''
A lábszár hossza	-----	16 "	7.5'''
A talp hossza	-----	8.5 "	3.5'''
A fark szabad vége	-----	3.8 "	1.8'''

De miután az eltérések daczára az én méréseimnek adatai úgy viszonylanak egymáshoz, mint a *Blasiuséi*, a kettő között levő különbségeknek fontosságot tulajdonítanunk nem kell, annyival is inkább, miután az én mérési eredményeim csak egy példányra szorítkoznak, míg ellenben a *Blasiuséi* valószínűleg középszámok.

A kezeim között lévő egyetlen, teljesen kifejlett nőstény példányt, a mely borszeszben conserválva az erdélyi orsz. múzeum állattárának tulajdona, Kolozsvárt gyűjtöttem.

6. *Vesperus serotinus*, Daub.

Vesperugo serotinus, *Blasius*, Id. m. pag. 76. Fig. 51. 52.

Cateorus " *Kolenati*, Id. m. pag. 49.

Vesperus " *Fitzinger*, Id. m.

Egyike a nem legnagyobb fajainak, a melyet *Blasius*, *Kolenati* és *Fitzinger* csak általánosságban emlitenek Magyarország-

ból, míg Erdélyből *Bielz E. A.* említi először, még pedig Nagy-Szebenből. Eme egyetlen erdélyi lelőhelyhez én csak egyet csatolhatok, nevezetesen Szilágy-Somlyót, a honnan a rendelkezésemre álló egyetlen példányt *Br. Győrffy Pál* szolgabíró szivességéből birom.

E példány semmi szembetünőbb eltérést nem mutat a *Blásius*, *Kolenati* és *Fitzinger-féle* törzsalaktól, csupán méreti viszonyaiban van lényegtelenebb különbség.

7. *Vesperus serotinus*, Daub.

var. *transylvanus*, Daday

Tábla 13. 14. ábra.

Vesperus serotinus, var. *transylvanus*, *Daday*, Előleges jelentés, Orv. term. tud. Ért. 1885. évf. pag. 63.

“ “ “ “ *Daday*, Jelentés, Orv. term. tud. Ért. 1886. évf. pag. 272. 275.

“ “ “ “ *Bielz E. A.* Verhandl. u. Mittheil. d. sieb. Vereines in Hermannstadt. 36. Jahrg. pag. 77. 81.

Magnitudine formæ typicæ; rostro subelongato obtuse, acuminato-rotundato, naribus reniformibus, rictu oris paulo ante oculos fisso; auriculis capite paulo brevioribus, basi latis, trigono-oblongo-ovatis, in margine exteriori usque versus oris angulum protractis et in eadem altitudine cum isto finitis, externe basi dense pilosis, interne plicis 5—6 transversalibus percursis; trago brevi, angustato, infra marginis exterioris medium latissimo, apicem versus parum angustato, in margine interiore recte fisso, in exteriori leviter curvato et basi protuberantia dentiformi instructo, apice rotundato; plantis podariorum callis rotundatis præditis patagio anali fibris muscularibus per 11—12 series dispositis et fere verticaliter versus caudam decurrentibus percursis; cauda longa corpore distincte brevior et antibrachio multo longior, apice articulis duobus prominentibus libera; palato plicis 6 transversalibus percursis, duabus anticis integris, cæteris divisis; corpore pilis longiusculis incumbentibus mollibus nitidis dense vestito; notæ castaneo fusco, gastræo dilutior griseo-fuscescente; rostro, auriculis patagisque nigris.

Általános testalak tekintetében a törzsalakra emlékeztet és testrészeinek méreti viszonyai sem mutatnak lényegesebb eltérést amazétól, sőt a test egyes részeinek viszonylagos nagysága is majdnem oly viszonyban áll, mint a törzsalaknál, a mi legjobban kitűnik az alábbi táblázatból, a melyben a rendelkezésemre állott három példányon végzett méréseim eredményét szembe helyezem a *Blasius*-féle mérési eredményekkel.

Testrészek		I. ♀	II. ♂	III. ♀	Blasius adatai
		mm	mm	mm	
Szárnyátnérő	---	335	336	345	13"
A test egész hossza	---	123	115	130	4" 6"
A fej hossza	---	24	24	25	11"
A fark hossza	---	57	36	55.5	2"
A fül hossza a belső alaptól	---	14	13	14	9"
A fül hossza a külső alaptól	---	19.2	21	19	6.8"
A fülfedő hossza kívül	---	9	10	10	3.8"
A fülesap hossza belül	---	6.5	5	6.8	2.8"
A fülesap legnagyobb szélessége	---	3	3.2	3	—
A felkar hossza	---	30	31	30	1" 3"
Az alkar hossza	---	52	49	51.5	1" 11"
III. ujj	kézközép hossza	50	46	51.5	22"
	1-ső ujjpercz hossza	17.2	18	19.5	8"
	2-ik " "	14.5	13.5	16	7"
	3-ik " "	12	12	11.5	5"
IV. ujj	kézközép hossza	47	45	48.7	20.8"
	1-ső ujjpercz hossza	14.5	15	15.2	7.2"
	2-ik " "	11.5	11	11.3	4.8"
	3-ik " "	2	3	3.1	2.3"
V. ujj	kézközép hossza	44.2	44	47	20.2"
	1-ső ujjpercz hossza	11.1	10.1	11.7	5.6"
	2-ik " "	7.5	6	6.4	3"
	3-ik " "	3.5	2	2	1.5"
A czomb hossza	---	20	20	19	9.4"
A lábszár hossza	---	20.2	20.3	21.5	10"
A talp hossza	---	6	6	5.5	4.8"
A fark szabad vége	---	8.5	5.8	8.4	3.6"
A fülredők száma	---	6	5	5	4

Fogsora lényegében nem különbözik a törzsalakétól és fogainak száma 32. Az alsó állkapcsi metszőfogak párhuzamosan állanak egymással, az állkapocscsal keresztirányban s a mellsők nagyrészt fedik a következőket. A felsőállkapcsi két metsző fog közül a belső kétszerre hosszabb és erőteljesebb a külsőnél, két csúcsú, és külső csúcsa is majdnem oly magos, mint a belső. Az alsó állkapcsi első zápfog valamivel hosszabb a szemfog felénél. A hátsó zápfog olyan szerkezetű, mint a törzsalaké avval a különbséggel, hogy haránt átmetszete csak kétszer nagyobb hossz-átmetszeténél, míg a törzsalaknál a harántmetszet háromszorta nagyobb a hosszátmetszetnél.

A szájpádon csupán 6 haránt redő van, melyek közül az első egyenes, osztatlan, a második kétszer ívelt és szintén osztatlan, míg ellenben a többi kétszer ívelt és osztott. A törzsalaknál úgy *Kolenati*, valamint *Fitzinger* is állandóan hét haránt redőt említ a szájpádon, s a genusra e szám látszik az uralkodónak, miután egyetlen fajtól sem említ a két, nevezett bűvár 6 haránt redőt.

Arczorra meglehetősen nyult és hegyesen kerekített. Orrnyílásai vesealakúak és kissé oldalt fekszenek. Szájzuga kevés-sel a szemek előtt fekszik. Fülei nem sokkal rövidebbek a fejnél s ahhoz nyomva valamivel túlterjednek annak $\frac{2}{3}$ -án. A fülek alapja széles, alakjuk háromszögben hosszukás-tojásdad, külső szegélyök a szájnnyílással egy szintájban fekszik és a szájzug közelében ered. A fülek belső lapján 5—6 haránt redő van s e tekintetben e varietas különbözik a törzsalaktól, miután annál *Blasius*, *Kolenati* és *Fitzinger* egyező adatai szerint csupán 4 van. De e varietas eltér még a törzsalaktól a fülek általános alakja miatt is, a mi legjobban szembetűnik, ha a mellékelt 13-ik ábrát összehasonlítjuk a *Blasius*-féle rajzokkal. (Lásd Tábla 13., 14., 15. ábrákat.)

A fülcsepok aránylag rövidek, miután a fülek hosszának csak felét teszik ki, de mégis hosszabbak, mint a törzsalaknál, a melynél *Blasius* adatai szerint azoknak $\frac{1}{3}$ -ánál nem hosszabbak. Jellemző e varietásra a fülcsepok alakja is, mert míg az a törzsalaknál *Fitzinger* szerint keskeny, félszívalakú, külső szegélyöknek közepe táján alól a legszélesebbek, csúcsok felé keskenyedettek és befelé íveltek, belső szegélyökön öblözöttek, külső

szegélyökön ellenben íveltek; addig ennél belső szegélyökön egészen egyenesek s a külsőn gyengén íveltek alapjukon egy kerekített csúcsu fognyulvánnyal. (14. ábra.).

A talp egészen a *Kolenati* és a *Fitzinger* által leírt törzs-alakéhoz hasonlít, a mennyiben tövében egy meglehetősen nagy szemölcs emelkedik, míg a *Blasius* alakjától annyiban eltér, hogy mellékszemölcei nincsenek. A talpak különben szabálytalanul haránt-redősek.

A repülőhártya úgy a hát- valamint a hasoldalon is egészen csupasz s csak a törzs közelében szőrözött, nemkülönben a föl- és alkar között a hátoldalon, de itt csak nagyon gyéren. A farkhártyán 11—12 izomvonalat lehet megkülönböztetnünk, a melyek derékszög alatt futnak a farkhoz; a törzsalaknál ellenben *Kolenati* és *Fitzinger* csupán 10 vonalat említ.

A melső végtagok ízei közül leghosszabb a 3. ujj kézközép-csontja, míg a következő két ujjé fokozatosan rövidül úgy, hogy az 5-ik ujjé kétszerre rövidebb a 3-ikénál, mint a 4-ik, s e tekintetben meglehetősen különbség van köztük és a törzsalakéi között, miután annál *Blasius*, *Kolenati* és *Fitzinger* adatai szerint a három ujj kézközepének hossza között csak kevés különbség van. Az alkar a törzshez szorítva majdnem az orr csúcsáig ér, a törzsalaknál ellenben *Blasius* szerint kevéssel a szájug fölött a szájközepe tájáig csupán. A fark igen hosszú, sokkal hosszabb a felkarnál, majdnem kétakkora és kevéssel rövidebb a törzsnél. A fark két utolsó íze szabadon kiáll a farkhártyából.

A szőrzet puha, lesimuló s mindkét ivarnál egyenlő színű, még pedig a hátoldalon gesztenyebarna, gyengén szürkésen futtatott, miután a szőrök vége jóval világosabb alapjuknál; a hasoldalon világosabb szürkésbarna s a végbél nyílás körül sárgás. A fülek, az arczorr és a repülőhártyák színe barnás fekete.

A rendelkezésemre állott három példány közül egy hímét és egy nőtényt Szolnok-Doboka megyében Alsó-Szőcs községben, míg egy hímét fővisen gyűjtöttem Alsó-Fehér megyében s borszeszben conserválva az erdélyi orsz. múzeum állattárában van elhelyezve.

8. *Vesperus sculus*, Daday.

Vesperus sculus, Daday, Jelentés az erd. orsz. múz. egyl. igazgató-választmányának megbízásából az 1885. év nyarán végzett chiropter. gyűjt. eredm. (Orv. term. tud. Ért. 10. évf. pag. 275.)

„ „ Bielz, Verhandl. u. Mitth. der siebenbürg. Vereins in Hermannstadt. 36. Jahrg. pag. 82.

Vesperi Nilsonii magnitudine; rostró parum elongato, sat lato obtuso, naribus cordiformibus, labiò inferiore antice protuberantia trigona calva notato, rictu oris usque ad oculorum medium fissó; auriculis sat brevibus latis, capite brevioribus, ultra $\frac{3}{4}$ capitis longitudine, oblongo-ovato-rotundatis, apice exorsum flexis, in margine inferiore lobo sat prosiliente rotundato instructis, in exteriori ad oris angulum usque protractis et infra istum finitis, externe basi pilosis et interne plicis duabus transversalibus percursis; trago brevissimo, basi angustato, supra medium dilatato, supra late-rotundato ac introrsum curvato, in margine inferiore sinuato, in exteriori ad basin unidenticulato, apice rotundato; alis modice longis latisque ad digitorum pedis basin usque attingentibus, maximam partem calvis, infra versus corporis latera tantum pilosis; phalange secunda digiti quinti paulo ultra medium phalangis secundæ digiti quarti attingente, et antibrachio corpori appresso usque ad $\frac{3}{4}$ oris rictus attingente; plantis podariorum callis rotundatis obtectis; patagio anali supra in parte basali ad dimidium usque pilis longis dense vestito, infra solum uropygium versus piloso et fibris muscularibus per II series dispositis valde oblique versus caudam decurrentibus percursó; cauda longa, corpore parum longiore, apice articulis duobus prominentibus libera: palato plicis 8 transversalibus percursó duabus anticis et postica integris, cæteris divisís; corpore pilis longiusculis incumbentibus mollibus dense vestito; notaeo castaneo-fusco, albovariegato, gastrea albo dilute fuscescente-lavato; mento macula fusca notato; fascia pilosa alarum nec non patagii analis dilute grisescente-fusca, pilis brevioribus; patagiis fusco-nigris.

Felső állkapesi külső metsző foga egy csúcsú, a belsőnél jóval kisebb. A belső metsző fog két csúcsú és külső csúcsa a belsőnél kisebb. Alsó állkapesi metszőfogai az állkapocscsal

párhuzamosan fekszenek s csak szegélyeikkel érintkeznek. Szájpadán 8 haránt redő van, melyek közül az első egyenes, a második kettősen ívelt, de mindkettő osztatlan, nemkülönben az utolsó is. Fogainak összes száma 32 s a felső állkapocsban csak egy hézag fog van. Fülcsapja hasonlít a *Noctulinia noctulae*-hoz. Fülein 2 redő van. Álla alatt egy nagy barna szemölcs van. Farkán 11 redő látható. Színe a hasoldalon szennyes szürke, miután a szőrök két színűek: közepükig barnásszürkék, azontúl csücsukig szennyes fehérek. Torka és válla sárgásfehér, nemkülönben czombja is s itt a szőrök egyszínű fehérek. Hátdala gesztenyebarna és fényes fehérén futtatott. E tekintetben hasonlít a *Vesperus discolor*hoz. Farka a hátdalon csakis mellső harmadában szőrözött, azontúl csupasz. Szárnyhártyái a láb-tővéig érnek s a talp rendetlenül haránt irányban redőzött. A törzshez nyomott alkarja a száj mellső harmadáig ér.

Teste egyes részeinek méreti viszonyai a következők:

Testrészek		mm
A szárny átmérője		260
A test egész hossza		85
A fej hossza		19
A fark hossza		37
A fül hossza kívül		15
A fül hossza belül		10
A fülfedő hossza kívül		7
A fülfedő hossza belül		5
A felkar hossza		26
Az alkar hossza		42
III-ik ujj	kézközép hossza	38
	1-ső ujjpercz hossza	14.5
	2-ik " "	10
	3-ik " "	10
IV-ik ujj	kézközép hossza	37.5
	1-ső ujjpercz hossza	14.1
	2-ik " "	9
	3-ik " "	1.5
V-ik ujj	kézközép hossza	35
	1-ső ujjpercz hossza	8

Testrészek		mm
V-ik ujj	2-ik ujjperc hossza	5.3
	3-ik " "	1
A czomb hossza		14
A lábszár hossza		15.2
A láb hossza		7.2
A fark szabad vége		3.2

A rendelkezésemre álló egyetlen nőstény példány, melyet a homoródalmási barlangból szereztem, az erdélyi orsz. múzeum-egylet állattárának képezi tulajdonát és borszeszben van conserválva.

Nem. *Noctulinia*, Fitz.

9. *Noctulinia noctula*, Schreb.

Vesperugo noctula, *Blasius*, Id. m. pag. 53. Fig. 33. 34.

Panugo " *Kolenati*, Id. m. pag. 82.

Noctulinia " *Fitzinger*, Loc. cit. pag. 211.

A hazai denevérek között majdnem a legnagyobb s egyike a legnagyobb földrajzi elterjedéssel bíró fajoknak, a mely hazánk igen sok, különböző fekvésű vidékéről ismeretes. A külföldi búvárok közül *Blasius*, *Kolenati* és *Fitzinger* egyaránt említi hazánkból, de határozott lelőhelyet egyik sem jegyez fel. Erdélyből *Petényi Salamon János* említi legelőször 1844-ben*) de megjelölt lelőhelyről csak *Bielz A. E.* jegyzi fel 1856-ban, még pedig Nagy-Szeben és Dobra községekből, de hozzá teszi, hogy: «Sehr selten». *Jeitteles* 1862-ben Kassa egyik külvárosában fogta egyetlen példányban. *Frivaldszky Imre* a központi Kárpátokból említi. *Herman Ottó* a *Petényi Salamon János* adatai alapján Budapest és Besztercebányát jegyzi fel, mint lelőhelyeit. Ezek szerint tehát a *Noctulinia Noctula* hazánkból a következő biztosan megjelölt lelőhelyekről ismeretes:

Nagyszeben	---	---	} <i>Bielz E. A.</i>
Dobra	---	---	
Központi kárpátok	---	---	

*) Id. m. pag. 380.

Kassa --- --- ---	} <i>Jeitteles.</i>
Budapest... --- ---	
Besztercebánya... ---	
	} <i>Petényi-Herman.</i>

Erdélyben végzett gyűjtéseim folyamában én e fajt a következő lelőhelyeken találtam meg: Sinafalva, Nagy-Enyed, Szamosujvár, Kolozsvár, Zilah, Pütkörcz és Gyulafehérvár, a mely helyeken aránylag gyakorinak látszik s különösen Sinafalván, Kolozsvártt és Nagy-Enyeden több példányban találtam. Az említett helyeken gyűjtött példányok semmi eltérést nem mutatnak a törzsalaktól s mindenikből egy-egy példányt borszeszbe helyezve az erdélyi orsz. múzeum állattárába deponáltam.

Nem. *Vesperugo*, Fitzinger.

10. *Vesperugo marginatus*, Cretzschm.

Tábla 16. ábra.

Vespertilio marginatus, *Cretzschmar*: Rüppel's Atlas, pag. 74. Taf. 29. Fig. a). (Fitzinger után.)

Vesperugo Kuhlii, *Blasius*: Naturg. d. Säugeth Deutschlands. p. 65.

Nannugo marginatus, *Kolenati*: Monogr. d. europ. Chiropt. p. 69. Nr. 9.

Vesperugo „ *Fitzinger*: Krit. Durchs. d. Ord. d. Flatterth. L. c. pag. 265.

Egyike a már meglehetősen régen ismert denevér fajoknak, a melyet azonban a különböző bűvárok más-más név alatt irtak le; mert míg például *Küster* és *Bonaparte* «*albolymbatus*» faj névvel jelölik, addig *Cretzschmar* «*marginatus*» gyanánt jelöli. *Keyserling* és *Blasius* a «*Vesperugo Kuhlii*»-val azonos fajnak tekinti, míg *Kolenati* és *Fitzinger* önálló faj értékére emeli «*marginatus*» névvel, s e két utóbbi bűvár eljárása jogos, miután a faj valamivel nagyobb a «*Vesperugo Kuhlii*»-nál, továbbá, a mi legjellemzőbb, szájpadján 8 haránt redő van, míg amannál állandóan 7. De e legfőbb jellemeken kívül még több más tekintetben is feltűnő eltérés van a kettő között.

Földrajzi elterjedése szintén érdekes e fajnak és *Kolenati* az Alpokon-túli meleg Dél-Europából említi a középtenger parti tartományaiából, Sardiniából, Dalmatiából, Euböa szigetéről, a Libanon hegységből, köves Arábiából, észak- és északkeleti

Afrikából, Oranból, Algirből, Tripolisból és Nubiából. *Fitzinger* adatai szerint szintén igen nagy a földrajzi elterjedése és szerinte a következő területeken fordul elő: Sardinia, Délolaszország, Dalmatia, Görögországban Euböa szigete, Ázsiában Syria és a Libanon, Babylon környéke, köves Arábia, Afrikának egész északi partja. Ez adatok világosan mutatják azt, hogy a déli fajok közé tartozik, minek következtében egyike hazánk még eddig nem ismert, igen érdekes és egyuttal jellemző fajainak.

A kezeim között lévő egyetlen hím példány, a melyet Kolozsvárt a külső magyar-útczái ref. templom padlásán fogtam, egyes jellemek tekintetében eltér ugyan a törzsalaktól, de még sem oly nagy fokban, hogy önálló varietásnak kelljen tartanunk. Eltér mindenekelőtt abban, hogy felső állkapcsi belső metszőfoga két csúcsú, majdnem $\frac{1}{3}$ -ad részével hosszabb a külsőnél, és külső csúcsa csak kevéssel rövidebb a belsőnél, míg a törzsalak belső metsző foga csupán egy csúcsú és csak kevéssel rövidebb a külső metsző fognál.

Méreti viszonyai a következők:

Testrészek		I. ♂
Szármánytérő	-----	263 mm
A test egész hossza	-----	100 "
A fej hossza	-----	20 "
A fark hossza	-----	46 "
A fül hossza a belső alaptól	-----	11 "
A fül hossza a külső alaptól	-----	15.2 "
A fülfedő hossza kívül	-----	7.2 "
A fülfedő hossza belül	-----	5 "
A fülfedő legnagyobb szélessége	-----	3 "
A felkar hossza	-----	29.2 "
Az alkar hossza	-----	44.5 "
III-ik ujj	kézközép hossza	38.5 "
	1-ső ujjperc hossza	16.2 "
	2-ik " "	11 "
	3-ik " "	9.3 "
IV-ik ujj	kézközép hossza	37.5 "
	1-ső ujjperc hossza	16 "
	2-ik " "	7 "
	3-ik " "	3 "

Testrészek		I. ♂
V-ik ujj	{ kézközép hossza	35.5mm
	{ 1-ső ujjpercz hossza	7.7 "
	{ 2-ik " "	4.3 "
	{ 3-ik " "	3 "
A czomb hossza		13 "
A lábszár hossza		17.5 "
A talp hossza		4.2 "
A fark szabad vége		3 "
A fülredők száma		4 "

A rendelkezésemre állott példány az erdélyi orsz. múzeum állattárának képezi tulajdonát és borszeszben van conserválva.

11. *Vesperugo Nathusii*, Keyserl. Blas.

Vesperugo Nathusii, *Blasius*: Naturg. d. Säugeth. Deutschl. pag. 58. Fig. 37. 38.

Nannugo " *Kolenati*: Monogr. d. europ. Chiropteren p. 64.

Vesperugo " *Fitzinger*: Krit. Durchs. d. Ordn. d. Flatterthiere. L. c. pag. 255.

A kisebb denevérfajok közé tartozó, igen nagy földrajzi elterjedéssel bíró faj, a melyet azonban *Blasius* és *Kolenati* specialiter nem említ hazánkból s *Fitzinger* is csak általánosságban mondja azt, hogy: «Ungarn ostwärts bis in den südlichen Russland reicht». *Jeitteles* említi 1862-ben legelőször határozott hazai lelőhelylyel és pedig Kassa mellől Bankó- és Opáczkáról. *Frivaldszky Imre* a központi Kárpátokból szintén említi, bár részletesebb adatokat nem közöl s így hazánkban még nagyon kevés, határozottan megjelölt lelőhelyről ismeretes. Gyűjtéseim folyamában csupán Kolozsvártt sikerült megtalálnom egyetlen példányát, a mely a törzsalaktól csak annyiban tér el, hogy első hézagfoga nem fekszik egészen a fogsor közepén, hanem egy kissé befelé húzódott, de ennek daczára is a szemfog és a 2-ik hézagfog nem érintkeznek egymással, hanem köztük egy kis hézag van, éppen mint a *Vesperugo Ursulanál*, a melytől azonban méreti viszonyain kívül még abban is eltér, hogy farkhártyáján 12 redő van, míg amannál 8.

Méreti viszonyai a következők:

Testrészek	I. ♂
Szárnyátmérője	210 mm
Egész test hossza	77 "
Fej hossza	14 "
Fark hossza	34.5 "
Fül hossza kívül	11 "
Fül hossza belül	8 "
A fülfedő hossza kívül	6 "
A fülfedő hossza belül	4 "
A felkar hossza	17 "
Az alkar hossza	30 "
III-ik ujj { kézközép hossza	28 "
1-ső ujjpercz hossza	11 "
2-ik " "	8 "
3-ik " "	7 "
IV-ik ujj { kézközép hossza	27 "
1-ső ujjpercz hossza	11 "
2-ik " "	6 "
3-ik " "	2 "
V-ik ujj { kézközép hossza	26 "
1-ső ujjpercz hossza	8 "
2-ik " "	4 "
3-ik " "	2 "
A czomb hossza	8 "
A lábszár hossza	13 "
A talp hossza	6 "
A fark szabad vége	2 "

Ezen számadatok ugyan nem egyeznek teljesen sem a *Blasius* adataival, sem a *Kolenati*-éival, de nagyobb fontosságot az eltéréseknek nem lehet tulajdonítanunk s jóformán a középet mutatják a *Vesperugo Nathusii* és a *Vesperugo Ursula* test-méretei között.

12. *Vesperugo pipistrellus*, Daubenton.

- Vesperugo pipistrellus*, *Blasius*: Naturg. d. Säugeth. Deutschlands. p. 61.
 Fig. 39. 40.
Nannugo " *Kolenati*: Monogr. d. europ. Chiropt. p. 74.
Vesperugo " *Fitzinger*: Krit. Durchs. d. Ord. der Flatterthiere.
 Loc. cit. p. 243.

Hazánk fauna területéről már régen ismert denevér faj s egyike a legkisebbeknek. *Blasius*, *Kolenati* és *Fitzinger* csak általánosságban említik hazánkból, úgyszintén *Petényi Salamon János* is Erdélyből 1844-ben. A legelső biztos lelőhelyet *Bielz A.* említi 1856-ban Erdélyből Homoródról, de megjegyzi, hogy: «in der Nähe des Wassers nicht selten ist.» *Frivaldszky Imre* 1865-ben szintén említi a központi Kárpátokból. *Jeitteles* Kassán egy varietását fogta, a *Vesperugo Pipistrellus* var. *macropterus*-t. *Herman Ottó* a *Petényi Salamon János* adatai nyomán Besztercebányáról és a Tátrából említi, de ezenkívül Budapestet és Ercsit is felveszi a lelőhelyek közé. *Margó Tivadar* szintén említi Budapest határáról. E lelőhelyekhez sorakoznak gyűjtéseim alapján Erdélyből Kolozsvár, Zilah és Gyulafehérvár, a mely városok határán gyakori alak.

Gyűjtéseim arról győzték meg, hogy Erdélyben e faj a közönségesebb alakok közé tartozik, s az említett három lelőhelyről összesen 11 példányt tettem részletesebb vizsgálat tárgyává. A megvizsgált példányok ugyan legfőbb jellemeik tekintetében megegyeznek a törzsalakkal, de testrészeiknek méreti viszonyait illetőleg attól több tekintetben eltérnek s mintegy középen állanak a *Blasius* törzsalakja és a *Jeitteles* varietása között, a mi leginkább kitűnik a következő táblázatból, a melyben a 11 példány méreti viszonyainak közép száma van adva.

T e s t r é s z e k	Saját vizsgálataim	Blasius adatai	Jeitteles adatai
Szárnyátmérője... --- --- --- ---	196.9 mm	6" 8"	220 ^{mm} —223.7
A test egész hossza --- --- --- ---	70.7 "	2" 7"	75—78
A fej hossza --- --- --- ---	14 "	6"	—
A fark hossza --- --- --- ---	30.6 "	1" 2.5"	—

Testrészek		Saját vizsgálataim	Blasius adatai	Jeitteles adatai
A fül hossza kívül	---	9.9 mm	5.2'''	—
A fül hossza belül	---	7.5 "	3.4'''	—
A fülsap hossza kívül	---	5.9 "	2.4'''	—
A fülsap hossza belül	---	3.9 "	1.6'''	—
A felkar hossza	---	15.7 "	8'''	—
Az alkar hossza	---	29.5 "	1" 1'''	—
III. ujj	{ kézközép hossza	27.2 "	12.2'''	—
	{ 1-ső ujjpercz hossza	9.7 "	4.4'''	—
	{ 2-ik " "	7.5 "	3.5'''	—
	{ 3-ik " "	7 "	3.2'''	—
IV. ujj	{ kézközép hossza	26.9 "	12'''	—
	{ 1-ső ujjpercz hossza	9.7 "	4'''	—
	{ 2-ik " "	5.9 "	2.8'''	—
	{ 3-ik " "	2.9 "	1'''	—
V. ujj	{ kézközép hossza	25.9 "	11.5'''	—
	{ 1-ső ujjpercz hossza	6.4 "	2.6'''	—
	{ 2-ik " "	3.9 "	2'''	—
	{ 3-ik " "	1.5 "	0.8'''	—
A czomb hossza	---	10.9 "	5'''	—
A lábszár hossza	---	10.7 "	5.2'''	—
A talp hossza	---	5.3 "	2.3'''	—
A fark szabad vége	---	1.6 "	0.5'''	—

Eltekintve a számadatokban mutatkozó eme eltérésektől, a melyeknek nagy jelentőséget tulajdonítanunk azonban nem igen lehet, az általam vizsgált példányok más tekintetben is különböznek az említett bűvárok példányaitól. Nevezetesen különböznek abban, hogy füleik belső lapján 3—4 redő van; szájpadukon állandóan 7 haránt-redő látható csupán, a melyek közül a két első osztatlan, a többi ellenben osztott, s e tekintetben eltérnek a *Fitzinger* példányaitól is, miután ő leírásában 8 haránt-redőről emlékezik meg, hihetőleg tévesen, a mennyiben *Kolenati* is csak 7-et említ az általa vizsgált példányokról. Az én példányaimnak farkhártyáján 8—9 haránt-vonal látható csupán s ezek aránylag hegyes szög alatt futnak a farkhoz. Fog-soruk és annak szerkezete nem különbözik a törzsalakétól és

szőrözetök is többé-kevésbé azéhoz hasonlít, bár majd sötétebb, majd világosabb színekben variál.

Az említett három erdélyi új lelőhelyről egy-egy példány borszeszbe helyezve az erdélyi orsz. múzeum állattárának képezi tulajdonát.

13. *Vesperugo Kuhlii*, Natterer.

Vesperugo Kuhlii, *Blasius*: *Naturg. d. Säugeth. Deutschl.* p. 63. F. 41. 42.

Nannugo " *Kolenati*: *Monogr. d. europ. Chiropt.* p. 71.

Vesperugo " *Fitzinger*: *Krit. Durchs. der Ord. der Flatterthiere.*
L. c. p. 260.

Déleurópai alak, a mely eddig Dalmatiából, Török- és Görögországból, nemkülönben Afrika északi partjairól ismeretes, és a kisebb denevérfajok egyike. Hazánkból még eddig egyetlen bűvár sem említi s így kolozsvári lelőhelye még ez ideig az első és egyedüli. A rendelkezésemre állott 2 példány, melyek közül az egyik hím, a másik nőstény, a kolozsvári evang. luth. templom padlásáról került gyűjteményembe.

A két példány első tekintetre mindenben azonosnak látszik a *Blasius*, a *Kolenati* és a *Fitzinger* által leírt példányokkal, de egyes részletekben mégis különbözik azoktól; így különbözik első sorban testrészeinek nagysági viszonyait illetőleg, a mi a következő táblázatból tűnik ki.

Testrészek	I. ♀	II. ♂
Szárnyátmérője - - - - -	200 mm	190 mm
A test egész hossza - - - - -	77 "	70 "
A fej hossza - - - - -	15 "	14 "
A fark hossza - - - - -	35 "	33 "
A fül hossza kívül - - - - -	9.9 "	9.8 "
A fül hossza belül - - - - -	8 "	8 "
A fülsap hossza kívül - - - - -	6 "	6 "
A fülsap hossza belül - - - - -	4 "	4 "
A felkar hossza - - - - -	16 "	15.5 "
Az alkar hossza - - - - -	30 "	26.7 "

Testrészek		I. ♀	II. ♂
III. ujj	kézközép hossza	29 mm	27 mm
	1-ső ujjpercz hossza	11 "	10 "
	2-ik " "	9 "	8 "
	3-ik " "	7.5 "	6 "
IV. ujj	kézközép hossza	28 "	27.2 "
	1-ső ujjpercz hossza	12 "	10 "
	2-ik " "	8 "	7.5 "
	3-ik " "	2 "	2 "
V. ujj	kézközép hossza	27 "	26.8 "
	1-ső ujjpercz hossza	6.5 "	6 "
	2-ik " "	5.2 "	3.4 "
	3-ik " "	2 "	2 "
A czomb hossza		12 "	11 "
A lábszár hossza		18 "	15 "
A talp hossza		7 "	6 "
A fark szabad vége		2.1 "	1.5 "

A míg egyfelől eltér a kolozsvári két példány testének méreti viszonyait illetőleg az említett bűvárok *Vesperugo Kuhlíi*-jától, addig nagyon emlékeztet a *Kolenati* és a *Fitzinger* által önálló faj gyanánt leirt *Vesperugo Ursula*-hoz, a mit az előbbi számadatok összehasonlítása szintén meglehetősen igazol.

A fogsor szerkezete az én példányaimnál inkább hasonlít a *Vesperugo Ursula*-éhoz, miután az alsó állkapcsi metszőfogak bár az állkapocsra harántúl állanak a mellsők mégis csak kis részben fedik el az utánok következőket.

Az ötödik ujj második ízének hossza is hasonló a *Vesperugo Ursula*-éhoz, azaz, majdnem oly hosszú, mint a negyedik ujj megfelelő íze.

A kolozsvári két példány arczorrának, orrnyílásainak, fülei-nek és fülsapjainak szerkezete miatt a *Vesperugo Kuhlíi*-ra emlékeztet s különösen emlékeztet az által, hogy negyedik ujjá-nak csücsán egy kis harántlemezke van, míg ez a *Vesperugo Ursula*-nál hiányzik. És végre nagyon hasonlít a kolozsvári két példány a *Vesperugo Kuhlíi*-hoz szőrözetének és repülőhártyá-jának, nemkülönben fülkagylóinak színe által is, bár ez utób-biak színe valamivel világosabb sárgásbarna és a vállon nincs

meg a jellemző sötétebb folt. De abban is mutatkozik hasonlatosság a *Vesperugo Kuhlii*-hoz, hogy a gége fölött egy nagy, szőrözött szemölcs van, míg a *Vesperugo Ursola*-nál ez nincs.

Nem. *Miniopterus*, Bonaparte.

14. *Miniopterus Schreibersii*, Natterer.

Miniopterus Schreibersii, *Blasius*: Naturgesch. der Säugeth. Deutschl. p. 46. Fig. 28. 29.

„ „ *Kolenati*: Monogr. d. europ. Chiropt. p. 129.

„ „ *Fitzinger*: Krit. Durchs. d. Ord. d. Flatterth. L. c. pag. 529.

Faunánkra nézve szintén igen érdekes és jellemző faj, miután *Natterer*-nek 1817-ben kelt leírásához is a legelső példányok hazánkból s különösen a bánáti kolumbácsi barlangokból kerültek, a honnan 1809-ben *Schreibers* gyűjtötte volt. De azért nem képezi hazánk kizárólagos faját, miután, mint azt az eddigi irodalmi adatok is bizonyítják, Dél-Európa igen különböző más területein is megtalálták s nevezetesen Olaszországtól kezdve a Kaukázus déli vidékeig.

Hazai irodalmunkban többször van említve. Így *Petényi Salamon János* 1844-ben a kolumbácsi és a veteráni barlangokból mutatja be; *Bielz A.* 1856-ban a homoródalmási barlangból említi s azt jegyzi meg, hogy «in grosser Anzahl.» *Frivaldszky Imre* 1865-ben megjelent művében *) a bánási hegy-ség és vidékéről sorolja fel, míg *Frivaldszky János* a következő barlangokban találta: aggteleki-, pesterei- és abaligeti barlang. *Herman Ottó* a *Petényi Salamon János* adatai nyomán a következő lelőhelyekről emlékezik meg: aggteleki-, veteráni-, abaligeti-, pesterei- és fericsi barlangok; míg végre *Margó Tivadar* Budapest környékéről jegyzi fel.

A fentebbi adatok elég élénken tanúskodnak a mellett, hogy a *Miniopterus Schreibersii* csakugyan egyike hazánk legközöségebb, vagy talán legjobban ismert denevérfajának.

Kutatásaim folyamában én szintén több lelőhelyen talál-

*) Jellemző adatok Magyarország faunájához.

tam, így nevezetesen Kolozsvártt, Déván, Gyulafehérvártt, a homoródalmási barlangban, Soborsinen és a borsodmegyei tapolczai barlangban, a mely három utóbbi helyen igen gyakori alak, és innen több példány birtokába jutottam.

E lelőhelyek közül újak a kolozsvári, a dévai, a gyulafehérvári, a soborsini és a tapolczai, mely utóbbi élénken tanúskodik a mellett, hogy e denevérfaj nem csak hazánk déli vidékein otthonos, hanem még az északi résznek barlangjait is népesíti, a mi mellett az aggteleki lelet is tanúskodik.

A rendelkezésemre állott példányok semmi eltérést nem mutatnak a már leirt törzsalakoktól, s az a kis különbség, a mi egyik-másik példány testrészeinek méreti viszonyaiban mutatkozik, egyáltalán nem lényeges.

Az erdélyi orsz. múzeum állattára részére a nevezett lelőhelyekről egy-egy példányt conserváltam borszeszben.

Nem. *Vespertilio*, Fitzinger.

15. *Vespertilio Daubentonii*, Leisler.

<i>Vespertilio Daubentonii</i> ,	<i>Blasius</i> :	Naturgesch. d. Säugeth. Deutschlands.
		p. 98. Fig. 66. 67.
<i>Brachyotus</i>	"	<i>Kolenati</i> : Monogr. d. europ. Chiropt. p. 96.
<i>Vespertilio</i>	"	<i>Fitzinger</i> : Krit. Durchs. d. Ord. d. Flatterth.
		L. c. p. 204.

Hazánkból már régen ismert denevér-faj, a melyet *Blasius*, *Kolenati* és *Fitzinger* egyaránt említenek. A legelső positiv lelőhelyet azonban *Bielz A.* jegyzi fel 1856-ban, de csupán Nagy-Szebent mondja ilyennek, és a későbbi hazai búvárok egyetlen adatot sem közölnek hazai előfordulásáról, a miből következtetni lehet ritka előfordulására.

Ez ideig én is csak egyetlen lelőhelyről ismerem s nevezetesen Kolozsvár határáról, a hol *Schuster János* evang. tanító fogta egy példányban, a mely borszeszbe téve az erdélyi orsz. múzeum állattárának tulajdonát képezi.

Méréseim eredményei a következők:

Testrészek		I. ♂
Szárnyátmérője	---	240 mm
Egész test hossza	---	83 "
A fej hossza	---	17 "
A fark hossza	---	33 "
A fül hossza kívül	---	12 "
A fül hossza belül	---	9 "
A fülsap hossza kívül	---	7 "
A fülsap hossza belül	---	6.5 "
A felkar hossza	---	18 "
Az alkar hossza	---	36 "
III-ik ujj	kézközép hossza	34 "
	1-ső ujjpercz hossza	11 "
	2-ik " "	9 "
	3-ik " "	6.7 "
IV-ik ujj	kézközép hossza	31.2 "
	1-ső ujjpercz hossza	8.5 "
	2-ik " "	7 "
	3-ik " "	2.1 "
V-ik ujj	kézközép hossza	31.5 "
	1-ső ujjpercz hossza	8.5 "
	2-ik " "	6 "
	3-ik " "	3 "
A czomb hossza	---	10 "
A lábszár hossza	---	16 "
A talp hossza	---	9 "
A fark szabad vége	---	4 "

Mint e táblázat adatai is mutatják, lényeges eltérés nincs az én példányom és a *Blasius* alakja között. Más tekintetben a kettő között csak annyi eltérés van, hogy az én példányomnál a felső állkapcsi 2-ik hézagfog igen kicsiny, a fogoron belül fekszik és kívülről alig látszik; farkának utolsó íze egészen szabad; repülőhártyája a láb tövéen tapad s a farkhártya szegélyén gyéren elszórva egyenes, finom szőrök emelkednek.

Nem. *Myotis*, Fitzinger.

16. *Myotis ciliata*, Blasius.

Vespertilio ciliatus, Blasius: Naturg. d. Säugeth. Deutschlands. pag. 61. Fig. 62. 63.

Isotus   «   *Kolenati*: Monogr. d. europ. Chiropt. p. 109.

Myotis ciliata, Fitzinger: Krit. Durchs. d. Ordn. d. Flatterth. L. c. p. 263.

Középeurópai faj, a mely azonban hazánkból a korábbi bűvárok által nem említették. *Jeitteles* 1862-ben a komjáti határból Horváth Gézától kapott «*Vespertilio Nattereri*» leírásánál ugyan oda nyilatkozik, hogy a Blasius-féle *Vespertilio ciliatus* alkalmasint csak a *Vespertilio Nattereri* varietása, de a későbbi bűvárok, nevezetesen Fitzinger is megtartja a két fajt önálló-nak s így a *Myotis ciliata* csakugyan nem fordul elő magyarországi lelőhelylyel. Margó Tivadar Budapest-faunájából a *Myotis ciliata*-nak egy új varietását említi *budapestinensis* név alatt, a mely varietas különösen fülredőinek száma által, továbbá nagyobb méreti viszonyai által tér el a törzsalaktól. Ez az új varietas nagyon hasonlít a *Jeitteles* által leirt *Vespertilio Nattereri*-hez s a hasonlatosság annyival szembetűnőbb, hogy a budapesti varietasnak 7—8 fülredője van, míg a *Jeitteles* példányainak 8—9. Ama kérdés azonban, hogy a *Myotis ciliata* var. *budapestinensis* és a *Jeitteles*-féle *Vespertilio Nattereri* azonosak-e vagy nem, csak az előbbieneknek részletesebb tanulmányozása után dönthető el. Lehetséges különben, hogy a *Myotis ciliata*, var. *budapestinensis* egy oly érdekes középalak, a mely a *Myotis Nattereri*-t és a *Myotis ciliata*-t összekapcsolja.

A rendelkezésemre álló egyetlen him példány Kolozsvár határáról való, a hol Schuster János evang. tanító fogta, s borszeszbe helyezve az erdélyi orsz. múzeum állattárának tulajdonát képezi.

Részletes vizsgálataim teljesen meggyőztek a kezeim között lévő példánynak a Blasius, a Kolenati és a Fitzinger-féle *Myotis ciliata*-val való azonosságról s egyebektől eltekintve csupán a test egyes részeinek méreti viszonyaiban mutatkozik kevés eltérés, a mit a következő táblázat tüntet fel:

Testrészek		I. ♂
Szárnyátmérője		180 mm
Az egész test hossza		70 "
A fej hossza		15 "
A fark hossza		31 "
A fül hossza kívül		11 "
A fül hossza belül		9 "
A fülsap hossza kívül		7 "
A fülsap hossza belül		5 "
A felkar hossza		18 "
Az alkar hossza		34 "
III-ik ujj	kézközép hossza	28 "
	1-ső ujjpercz hossza	9 "
	2-ik " "	6 "
	3-ik " "	6 "
IV-ik ujj	kézközép hossza	26 "
	1-ső ujjpercz hossza	7 "
	2-ik " "	5.2 "
	3-ik " "	3 "
V-ik ujj	kézközép hossza	26 "
	1-ső ujjpercz hossza	7 "
	2-ik " "	7 "
	3-ik " "	3 "
A czomb hossza		10 "
A lábszár hossza		14 "
A talp hossza		10 "
A fark vége		4 "

A különbségeket azonban én nem tartom irányadóknak arra nézve, hogy a törzsalaktól eltérő varietasnak tekintsem, bár a fogsor maga is mutat kis eltérést, a mennyiben a felső állkapcsi második hézagfog balfelől hiányzik s jobbfelől a fogsoron belül fekszik. De nem egyeztethetem sem a *Myotis Nattereri*-vel, miután farkhártyájának szegélyén egyenes, finom szőröcskék vannak csupán, és nem befelé görbültek, mint amannál.

17. *Myotis Nattereri*, Kuhl.

Vespertilio Nattereri, *Blasius*: Naturg. d. Säugeth. Deutschl. pag. 88.
Fig. 60. 61.

Isotus   "   *Kolenati*: Monogr. d. europ. Chiropt. pag. 107.

Myotis   "   *Fitzinger*: Krit. Durchs. der Ord. d. Flatterthiere.
L. c. p. 268.

A genusnak egyik igen könnyen felismerhető déleuropai faja, a melyet már *Blasius* s utána *Kolenati* és *Fitzinger* is említ hazánkból a pontosabb lelőhelyek megjelölése nélkül. Hazai búváraink közül azonban csak ketten említették fel az újabb időben és nevezetesen *Jeitteles* 1862-ben Abauj-Tornamegyéből, Komjáti határából, a hol *Horváth Géza* találta, továbbá *Frivaldszky Imre* 1865-ben a központi Kárpátokból. *Jeitteles* a kezei közé került példánynak részletes ismertetése mellett ama nézetének ad kifejezést, hogy a *Blasius*-féle *Vespertilio ciliatus* valószínűleg csak e fajnak a varietása, de *Fitzinger* e nézetet mellőzve, mindkettőt önállónak mondja. Miután kis gyűjteményemben mind a két alak képviselve van, az összehasonlítás alapján magam is a *Fitzinger* nézetéhez csatlakozom.

Az egyetlen hím példány, a mely kezeim közé került, a szolnok-dobokai kisnyiresi barlangból való s legfőbb jellegeiben egyezik a *Blasius* által leírt typicus törzsalakkal. Méreti viszonyai az egyedüliek, a melyekben csekély eltérés mutatkozik, a mi az alábbi táblázatból tűnik ki.

Testrészek	I. ♂
A szárny átnérője .. --- --- --- --- --- --- ---	240 mm
Az egész test hossza --- --- --- --- --- --- ---	80 "
A fej hossza --- --- --- --- --- --- ---	16.5 "
A fark hossza --- --- --- --- --- --- ---	40 "
A fül hossza kívül .. --- --- --- --- --- --- ---	15 "
A fül hossza belül --- --- --- --- --- --- ---	13 "
A fülcsep hossza kívül --- --- --- --- --- --- ---	10 "
A fülcsep hossza belül --- --- --- --- --- --- ---	8.2 "

Testrészek		I. ♂
A fölkar hossza	---	20 mm
Az alkar hossza	---	37 "
III-ik ujj	{ kézközép hossza	33.2 "
	{ 1-ső ujjpercz hossza	15 "
	{ 2-ik " "	10 "
	{ 3-ik " "	6 "
IV-ik ujj	{ kézközép hossza	32 "
	{ 1-ső ujjpercz hossza	10 "
	{ 2-ik " "	7 "
	{ 3-ik " "	2 "
V-ik ujj	{ kézközép hossza	30 "
	{ 1-ső ujjpercz hossza	9 "
	{ 2-ik " "	6 "
	{ 3-ik " "	2 "
A czomb hossza	---	10 "
A lábszár hossza	---	15 "
A talp hossza	---	9 "
A fark szabad vége	---	2 "

De e különbségek még sem elegendők arra nézve, hogy az én példányom és a törzsalak között lényegesek gyanánt szerepeljenek, miután az egyes testrészek viszonylagos hossza majdnem azonos.

E példány az erdélyi orsz. múzeum állattárának képezi tulajdonát és borszeszben van conserválva.

18. *Myotis Bechsteinii*, Leisler.

Vespertilio Bechsteinii, *Blasius*: Naturg. d. Säugeth. Deutschl. p. 85. Fig. 58. 59.

Myotus " *Kolenati*: Monogr. d. europ. Chiropt. p. 115.

Myotis " *Fitzinger*: Krit. Durchs. d. Ord. d. Flatterth. L. c. 63. Bd. I. Abth. p. 280.

Középeurópai, közép nagyságú denevérfaj, a melyet *Blasius*, *Kolenati* és *Fitzinger* egyaránt emlitenek hazánkból, de csak általánosságban. A legelső, meghatározott lelőhelyről *Jeitteles* említi 1860-ban, még pedig Bankóról Kassa mellől. *Frivaldszky Imre* is felsorolja 1865-ben a központi Kárpátok denevérei kö-

zött. Erdélyből ez ideig ismeretlen volt s a rendelkezésemre álló egyetlen példány lelőhelye Kolozsvár, a hol *Schuster János* evang. tanító jutott birtokába és szivességéből most borszeszben conserválva az erdélyi orsz. múzeum állattárának képezi tulajdonát.

Tanulmányaim ugyan arra az eredményre vezettek, hogy a rendelkezésemre állott példány több tekintetben eltér a törzsalaktól, mindazáltal a különbségeket nem tartom oly szembeötlőknek, hogy azok alapján akár csak varietásnak is kelljen tartanom. Jellemző e kolozsvári példányra az, hogy az alsó állkapocs metsző fogai nem állanak egy vonalban az állkapocscsal, hanem arra kissé harántul fekszenek, minek következtében a mellsőbbek kis mértékben elfödik az utánok következőket, míg ellenben a törzsalak alsó állkapcsi metszőfogai az állkapocscsal párhuzamos vonalban fekvve, egymást nem fedik.

A füleken csupán 6 haránt-redő van kifejlődve, minek folytán meglehetősen eltérés mutatkozik e példány és a törzsalak között, a melynél *Blasius*, *Kolenati* és *Fitzinger* egyező adatai szerint 9—10 haránt-redő van. Ehhez járul még az is, hogy a kolozsvári példány farkhártyájának szegélyén gyéren elszórva rövid, egyenes sörtécskék emelkednek, minek folytán a törzsalaktól eltérve a *Vespertilio dasycneme* = *Cosmates dasycneme* Fitz. fajra emlékeztet.

A test egyes részein végzett méréseimnek eredménye is mutat csekély eltérést a törzsalaktól, de azért a viszonylagos hosszúság mégis egyezik a *Blasius* számadataival, a mi a következő táblázatból tűnik ki.

Testrészek	Kolozsvári ♀	Blasius adatai
A szárny átmérője	290 mm	10"
Az egész test hossza	100 "	3" 5"
A fej hossza	23 "	8.8"
A fark hossza	45 "	1" 6"
A fül hossza kívül	21 "	11.5"
A fül hossza belül	14 "	10"
A fülesap hossza kívül	11 "	5.5"
A fülesap hossza belül	8 "	4.6"

Testrészek		Kolozsvári ♀	Blasius adatai
A fölkar hossza	---	24 mm	1"
Az alkar hossza	---	51 "	1" 6.6'''
III. ujj	kézközép hossza	46 "	15.8'''
	1-ső ujjperc hossza	16 "	6.4'''
	2-ik " "	12 "	5.3'''
	3-ik " "	8 "	3.4'''
IV. ujj	kézközép hossza	44 "	15.7'''
	1-ső ujjperc hossza	11 "	4.5'''
	2-ik " "	7.8 "	3.7'''
	3-ik " "	3 "	1.4'''
V. ujj	kézközép hossza	44 "	15.7'''
	1-ső ujjperc hossza	11 "	4.4'''
	2-ik " "	8 "	3.5'''
	3-ik " "	4 "	1.4'''
A czomb hossza	---	17 "	7.8'''
A lábszár hossza	---	22.2 "	9.7'''
A talp hossza	---	11 "	4'''
A fark szabad vége	---	1 "	1'''

Különben, hogy e számadatok között mutatkozó csekély eltérésnek nem kell semmi fontosságot tulajdonítanunk, bizonyítja ama körülmény is, hogy *Jeitteles* az általa vizsgált példányoknál is kisebb-nagyobb mértékben eltérő számadatokhoz jutott.

19. *Myotis murina*, L.

Vespertilio murinus, *Blasius*: Naturgesch. d. Säugeth. Deutschl. pag. 82. Fig. 56. 57.

Myotus " *Kolenati*: Monogr. d. europ. Chiropt. p. 118.

Myotis murina, *Fitzinger*: Krit. Durchs. d. Ord. d. Flatterth. L. c. Bd. 63. p. 273.

Egyike a legrégebben ismert s a legnagyobb európai elterjedéssel bíró legnagyobb denevéreknek, a melyet *Blasius*, *Kolenati* és *Fitzinger* is említ hazánkból, s a melyet csaknem valamennyi, a denevérekkel foglalkozó bűvárunk is felsorol igen különböző, pontosan megjelölt lelőhelylyel. A legrégebb pontos

adat, eltekintve a *Petényi Salamon János*-étől az, a melyet *Bielz A.* közöl 1856-ban, s előfordulásáról ezeket jegyzi meg: «Unsere grösste Art, gemein in Städten und Dörfern, wo sie sich unter Dächern und in altem Gemäuer aufhält. Hermanstadt, Fogarasch, Schässburg.» *Jeitteles* 1862-ben több felvidéki községből említi, így Kassán kívül Mislóka, Hollóháza, Bártfa és Máramaros-Sziget határából. *Frivaldszky Imre* 1865-ben a központi Kárpátokban mondja közönségesnek, míg ugyanezen évben *Frivaldszky János* a következő hazai barlangokból jegyzi fel: aggteleki, pesterei-, kugleshegyi-, oncsászái-, fonáczaí barlang. *Herman Ottó* a *Petényi Salamon János* adatai nyomán a következő lelőhelyeket sorolja fel: Vajda-Hunyad vára, Vidéfalu és a pesterei barlang, míg *Margó Tivadar* Budapest határából említi újabban.

Eme lelőhelyekhez vizsgálataim alapján még a következőket jegyezhetem fel: Kolozsvár, Kis-Nyires, Zilah, Pürkerecz, Szalócz és Tövis; de valószínű, hogy Erdélyben mindenütt ott-honos. Különösen Kolozsvártt találtam roppant tömegekben a «Karolina orsz. kórház» padlásán, a hol ezrével tenyészik, a mire a sok guanóból, továbbá abból következtetek, hogy rövid fél óra alatt 500-nál több példányt kerítettem kézre, a melyeket természetesen néhány kivételével ismét szabadon bocsátottam. Nagy mennyiségben találtam továbbá Vajda Hunyadon a várban s itt különösen a lovag terem fölött.

Az általam említett lelőhelyekről egy-egy példány az erdélyi orsz. múzeum-egylet állattárában van elhelyezve borszesz készítmény alakjában.

20. *Myotis murina*, L.var. *spelaea*, Bielz.

Myotis murina, L. var. *Daday*: Jelentés etc. (Orv. term. tud. Értesítő.) 1886. pag. 268. 271.

“ “ var. *spelaea Bielz*: Ueber die in Siebenbürgen vorkommenden Fledermäuse. Verhandl. u. Mittheil. d. siebenbürg. Vereines in Hermannstadt, 36. Jahrg. p. 78. 83.

Az 1885. évi gyűjtéseim folyamában a homoródalmási barlangban találtam, s ennél az alsó állkapocs metszőfogai kisebb-nagyobb mértékben fedik egymást, a felső állkapocs második hézagfoga pedig a fogsoron belül áll. E varietást az én közleményem alapján *Bielz A. E.* a fentebbi névvel jelölte.

Nem. *Plecotus*, Geoffr.21. *Plecotus auritus*, L.

Plecotus auritus, *Blasius*: Loc. cit. pag. 38. 39. Fig. 15—20.

“ “ *Kolenati*: Monogr. d. europ. Chiropt. p. 127, 128.

“ “ *Fitzinger*: Krit. Durchs. d. Ord. d. Flatterth. Loc. c. 1872. pag. 58.

Az irodalmi adatok tanusítása szerint hazánk faunájának is éppen oly közönséges alakja, mint Európa többi területéé. *Blasius*, *Kolenati* és *Fitzinger* egyaránt említik hazánkból, de csak általánosságban. *Bielz A.* csak Nagy-Szebenből említi ugyan, de hozzá teszi, hogy: «Gemein unter Dächern in Städten und Dörfern.» *Jeitteles* csupán Kassáról említi, úgy szintén *Friwaldszky Imre* is csak a központi Kárpátokat jelöli ki lelőhelyül. *Herman Ottó* a *Petényi Salamon János* adatai nyomán csak ennyit jegyez fel: «Magyarországban mindenütt található»; míg *Margó Tivadar* Budapest faunájából sorolja fel.

A mennyire kutatásaim terjedtek, én e fajt Erdélyben nagyon gyakorinak mondhatom, s a következő lelőhelyekről gyűjtött példányokat adtam át az erdélyi orsz. múzeum állattára részére: Kolozsvár, Szamosujvár, Zilah, Kolozsmonostor, Or-

mány, Egerpatak, Árapataka, Brassó, Gyulafehérvár, Deés, Semesnye, Kis-Nyires, Nagy-Becskerek.

A rendelkezésemre állott majdnem 80 példány között egyetlen feltünőbb alakot sem találtam, s eltekintve a testrészek méreti viszonyaiban, továbbá a fülredők számában mutatkozó csekélyfokú eltérésektől, valamennyi a törzsalakhoz volt hasonló.

* * *

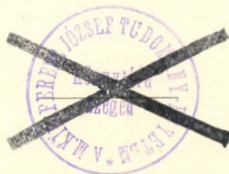
Az előadottak azt hiszem csakugyan igazolják azt, hogy *Petényi Salamon János*-nak tényleg igaza volt akkor, mikor föltételezte Erdély denevérfaunájának gazdagságát, s hiszem, hogy az általam talált fajok száma további kutatások folytán tetemesen fog növekedni. De hiszem azt is, hogy a szorosabb értelemben vett Magyarország denevérfaunája sem oly szegény, mint a minőnek *Petényi Salamon János* gondolta, és hogy az eddig felfedezett fajok és varietások mellé a további részletes kutatások folyamában még több is fog sorakozni.

AZ ÁBRÁK MAGYARÁZATA.

1. ábra. *Rhinolophus hipposideros*, Bechst. var. *troglophilus* Daday, orrhártyája természet után 2-szer nagyítva.
2. „ Ugyanannak füle természet után 2-szer nagyítva.
3. „ *Rhinolophus hipposideros*, Bechst. orrhártyája *Blasius* után másolva.
4. „ *Rhinolophus hipposideros*, füle *Blasius* után másolva.
5. „ *Rhinolophus ferrum equinum*, var. *homorodensis*, Daday, orrhártyája természet után 2-szer nagyítva.
6. „ Ugyanannak füle természet után 2-szer nagyítva.
7. „ *Rhinolophus ferrum equinum*, L. orrhártyája *Blasius* után másolva.
8. „ *Rhinolophus ferrum equinum*, L. füle *Blasius* után másolva.
9. „ *Rhinolophus clivosus*, Cretzschm. orrhártyája *Blasius* után másolva.
10. „ *Rhinolophus clivosus*, füle *Blasius* után másolva.
11. „ *Rhinolophus Euryale*, Blas. orrhártyája *Blasius* után másolva.
12. „ „ füle *Blasius* után másolva.
13. „ *Vesperus serotinus*, Daub. var. *transylvanus*, Daday, füle természet után 1 $\frac{1}{2}$ -szer nagyítva.
14. „ Ugyanannak fülesapja természet után 2-szer nagyítva.
15. „ *Vesperus serotinus*, Daub. füle *Blasius* után másolva.
16. „ *Vesperugo marginatus*, Cretzschm. fülesapja természet után 2-szer nagyítva.

1635-1922/23

